

Oppilaanohjauksen kehittämisen suunnat

**Arviointiraportti
tarkennetuista
hankesuunnitelmista
2009-2010**

Sanna Mäkinen
Kehittävä arviointi
Itä-Suomen yliopisto
Kevät 2010

Sisällysluettelo

MISTÄ TÄMÄ RAPORTTI KERTOO?	3
1. OPPILAANOHJAUKSEN LAATUTYÖN LÄHTÖKOHTIA	4
2. HANKESUUNNITELMAT TUTKIMUSAINEISTONA	6
3. TOIMINTASUUNNITELMIEN TAVOITTEET: YLEISIÄ LINJOJA	7
3.1 Oppilaanohjauksen kehittämisen suunnat lukuvuodelle 2009–2010	7
3.2 Lukuvuosien 2008–09 ja 2009–10 paikallisten kehittämistavoitteiden vertailua	9
4. TOTEUTUSTAVAT JA KÄYTÄNNÖT	11
4.1 Alueellinen rakenne ohjausjatkumolle yli nivelvaiheiden	11
<i>Ohjaussuunnitelma ja käytäntöjen dokumentointi</i>	11
<i>Koulutusjatkumon nivelvaiheiden tiedonsiirto ja toimintamallit</i>	14
<i>Ohjaus lisäopetuksessa</i>	17
<i>Jälkiseuranta ja -ohjaus sekä joustavien oppimispolkujen tukeminen</i>	18
<i>Perusopetuksen ulkopuolella toteutettava muu ohjaustoiminta</i>	20
<i>Ohjauksen tilan arviointi</i>	21
4.2 Moniammatillisuus ja verkostoituminen	23
<i>Seudullinen yhteistyö</i>	25
<i>Hyvien käytäntöjen levittäminen alueella</i>	26
4.3 Ohjaustoiminta oppilaitostasolla	26
4.4 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	29
4.5 Nuorten osallisuus ohjauksessa	30
<i>Oppilaiden vertaisohjaus</i>	31
4.6 Oppimisen ja opiskelun ohjaus – yleinen ja tehostettu tuki.....	32
<i>Oppilaanohjaus perusopetuksen alaluokilla</i>	32
<i>Pienryhmäohjaus</i>	33
<i>Eriyisryhmien ohjaus ja tehostettu tuki</i>	34
<i>Eri kieli- ja kulttuuriryhmien ohjaus</i>	35
4.7 Työelämä-, koulutus- ja ammattitietouden lisääminen.....	36
<i>Opettajien työelämä tietous</i>	37
<i>Oppilaiden koulutustietouden monipuolistaminen</i>	39
4.8 Tieto- ja viestintätyövälineiden (TVT) käytön tehostaminen ohjauksessa	39
5. LOPUKSI.....	41
Lähteet	43

MISTÄ TÄMÄ RAPORTTI KERTOO?

Käsillä oleva raportti valottaa perusopetuksen oppilaanohjauksen 131 paikallisen kehittämishankkeen tavoitteita ja toiminnan suuntia lukuvuodella 2009–2010. Raportti on samalla osa kansallista oppilaanohjauksen parannustyötä (2008–2010) ja sen kehittävää arviointia. Kehittämisen rinnalla kulkevan arvioinnin tavoitteena on tuottaa ajantasaista tietoa ja havaintoja toiminnan etenemisestä paikkakunnilla ja siten edistää siellä syntyneiden oppien ja hyvien käytäntöjen levittämistä valtakunnallisella tasolla.

Tämän raportin aineistona ovat kuntien ja oppilaitosten laatimat oppilaanohjauksen kehittämisen *tarkennetut toimintasuunnitelmat*. Nämä ovat paikallisia dokumentteja, joissa seutukunnat, kunnat ja yksityiset koulutuksenjärjestäjät ovat määritelleet itselleen oppilaanohjauksen laadun parantamisen kohteitaan sekä niihin liittyviä toimenpiteitä oppilaitoksissa tai oman paikkakunnan tai seudun kokonaisjärjestelyissä.

Raportin alussa kuvataan yleisesti kehittämiselle asetettuja tavoitteita, minkä jälkeen huomio kiinnittyy tarkennettuihin toimintasuunnitelmiin ja paikalliseen työhön. Toimintasuunnitelmien tavoitteista on ensin tarkasteltu yleisiä kehittämisen teemoja sekä niiden painotuksia. Tuloksia on sitten verrattu edellisen kehittämisvuoden 2008–2009 teemoihin. Raportin loppuosa koostuu toimintasuunnitelmiin kirjatusta käytännöstä.

Toimintasuunnitelmien tavoitteiden sisällönanalyysi osoittaa, että toistuvimpia kehityskohteita ovat tällä hetkellä 1) paikalliset kunta- ja oppilaitostason ohjauksrakenteet sisältäen nivel- ja siirtymävaiheen ohjauksen työmuodot, 2) ohjaustoiminta kouluissa ja koulujen alueellisissa yhteistyöverkostoissa, 3) oppimisen ja opiskelun tuki ja pedagoginen ohjaustyö sekä 4) jatkokoulutus- ja työelämä-tietouden tuottamisen tavat. Harvemmin mainittuja teemoja hankesuunnitelmissa ovat puolestaan joustavien oppimispolkujen ympärille tuotettu ohjaus, nuorten osallisuuden lisääminen sekä tieto- ja viestintätekniikan ohjauksen tehostaminen.

Painotukset ovat valtakunnallisesti säilyneet samankaltaisina näinä kahtena laatutyön lukuvuosina (2008–2009/ 2009–2010). Kehittämisen yleisimpinä kohteina ovat säilyneet kunta- ja oppilaitostason ohjausjärjestelyt, nivel- ja siirtymävaiheiden käytännöt, moniammatillisen yhteistyön tavat sekä oppilaiden ja opettajien koulutus- ja työelämäkokemuksien kartuttaminen. Tänä vuonna oli kuitenkin edellisvuoteen verrattuna enemmän oppilaiden opiskelun ja oppimisen ohjauksen laatuun liittyviä parannussuunnitelmia.

Kuntien ja oppilaitosten esittämistä keinoista kohentaa oppilaanohjauksen tilaa oli poimittavissa useita laajemminkin sovellettavissa olevia toimintamalleja. Toisaalta löytyi myös tapauksia, joissa itselle asetettujen tavoitteiden konkretisoimiseen ei ollut kiinnitetty huomiota. Jatkossa pohdittavana ei ole vain se, miten laajat tavoitteet voidaan pienin teoin muuttaa arjen toiminnaksi, vaan mietittävä on myös, miten uudet toimintamallit saadaan ”elämään omaa elämäänsä” erityisrahoituksen tuoman lisäresussin jälkeen.

1. OPPILAANOHJAUKSEN LAATUTYÖN LÄHTÖKOHTIA

Oppilaan- ja opinto-ohjauksen laatuun ja saatavuuteen on kiinnitetty 2000-luvulla huomiota useiden arviointi-, tutkimus- ja kehittämishankkeiden yhteydessä (Moitus ym. 2001; Numminen ym. 2002; Karjalainen & Kasurinen 2006). Tämä raportti liittyy käynnissä olevaan kansalliseen kehittämistyöhön, jossa laadun parantamisen kohteena ovat erityisesti *perusopetuksen oppilaanohjauksen* järjestelyt kunnissa ja oppilaitoksissa. Valtion erityisavustuksen turvin toteutettua parannustyötä on tehty kunnissa ja oppilaitoksissa ympäri Suomea syksystä 2008 alkaen. Tällä hetkellä mukana on yhteensä 151 kuntaa ja 17 yksityistä koulutuksen järjestäjää¹. Kehittämisen etusijalla ovat olleet toimijoiden paikalliset oppilaanohjauksen erityiskysymykset. Tällä tavoin ohjauksen laatuksymyksiä on voinut pohtia omien paikallisten erityispiirteiden, resurssien ja voimavarojen puitteissa. Opetusministeriö on asiakirjoissaan² kuitenkin määrittänyt toiminnalle myös yleisiä tavoitteita, joita tarkastellaan lyhyesti seuraavaksi.

Perusopetuksen vuosiluokkien 6.-9. opinto- ja ammatinvalinnan ohjaus

Paikallinen toiminta on tullut kohdistaa erityisesti perusopetuksen 6.–9. vuosiluokkien opinto- ja ammatinvalinnan ohjaukseen. Kohteena on tällöin ala- ja yläluokkien nivelvaihe sekä oppilaanohjaus perusopetuksen viimeisinä kolmena vuotena. Oppilaanohjaus on kokonaisuudessaan määritelty koko perusasteen kestäväksi jatkumoksi, jossa nuori asteittain saa välineitä oman oppimisensa ohjaamiseen, ja kykenee perusasteen päättövaiheessa pohtimaan tietoisesti omia opinto- ja koulutusvalintojaan. Perusasteella oppilaanohjaus on päätoimisen oppilaanohjaajan, luokanohjaajien, aineenopettajien sekä oppilashuoltohenkilöstön – eriasteisesti koko kouluhenkilöstön – vastuulla. Ohjaustyötä tekevät ala-asteella luokanopettajat luokkaopetukseen integroituna.

Alueellinen suunnitelma ohjauspalveluille

Kehittämisen yhtenä tavoitteena on laatia kuntaan tai alueelle konkreettinen ohjaussuunnitelma, jolla varmistetaan yhdenmukaiset ohjauskäytännöt alueen kouluissa sekä poikkihallinnollisessa yhteistyössä. Alueellinen suunnittelu on perusteltua myös perusopetuksen oppilaanohjauksen sisältöjen toteutumisen näkökulmasta. Ne edellyttävät ohjausjärjestelyjen hahmotusta kontekstissa, joka on riittävän laaja kattamaan kodin ja koulun yhteistyön, psykososiaalisen sekä erityisen tuen muodot, työelämään tutustumisen mahdollisuudet sekä siirtymä- ja nivelvaiheet seuraaviin koulutusmuotoihin ja työelämään. Oppilaanohjauksen sisältöjen täyttyminen edellyttää siis suunnitelmaa, miten nämä yhteistoiminta-alueet järjestetään alueellisena yhteistyönä.

Ohjauspalvelujen jatkumo ja nivelvaiheet

Huomiota on oppilaanohjauksen toimivuudessa tullut kiinnittää myös erityisesti perusopetuksen aikaisiin nivelvaiheisiin. Ohjaustoimintaa olisi tärkeä suunnitella niin, että se muodostaa kokonaisuutena saumattoman jatkumon. Tämä tarkoittaa sitä, että jokapäiväisessä koulutyöskentelyssä voidaan antaa lapsille ja nuorille jo varhain eväitä tuleviin siirtymä- ja nivelvaiheisiin. Opetussuunnitelman

¹ Opetushallituksen tiedote valtion erityisavustuksen jakamisesta Oppilaanohjauksen kehittämistoimintaan www.edu.fi/hankkeita/oppilaanohjaus/OPO_yhteenveto_rahoytusta_saaneet_09.pdf

² Opetusministeriön tiedote oppilaanohjauksen valtionavustuksen myöntämisen perusteista (Opetusministeriö 2008); Oppilaanohjauksen kehittämistoiminnan tavoitteiden esitleminen koordinaattoritapaamisessa Paasitornissa 25.5. 2008; Oppilaanohjauksen kehittämistoiminnan esittely uusille toimijoille 25.8. 2009 (Opetushallitus 2009).

perusteissa ohjauksen tavoitteena on, että oppilaat saavat valmiuksia valinta- ja päätöksentekotilanteisiin sekä *niitä seuraaviin olosuhteisiin*. (Opetushallitus 2004.)

Järjestelmätasolla ohjausjatkumo tulee hahmottaa laajana, organisaatioista riippumattomana, poik-kihallinnollisena ja moniammatillisena ohjaus- ja tukiverkostonä. Tämä jatkumo tarjoaa rakenteet ja puitteet nuorten etenemiseen saumattomasti opinnoissaan. Kun ohjausjatkumoa kehitetään oppilaan kokonaisvaltaista osaamista hahmottaen, tarvitaan järjestelmään myös erilaista osaamista, asiantuntijuutta ja yhteistyötahoja (Karjalainen 2006).

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Kansallisissa tavoitteissa mainitaan myös, että huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä oppilaanohjauksessa tulisi selkiyttää. Koti ja koulu muodostavat yhdessä lapsen ja nuoren tärkeimmät kasvu- ja kehitysympäristöt. Sen vuoksi hyvä yhteistyö ja vastavuoroisuus vanhempien ja koulun välillä on olennaista nuoren kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta. Vanhemmilla ja huoltajilla tulisi olla saatavilla riittävästi ja helposti tietoa, jotta he voivat tukea lapsensa koulunkäyntiä sekä oppimiseen, opiskeluun ja työhön liittyvää päätöksentekoa ja tulevaisuuden suunnittelua.

Oppilaiden ja opettajien jatko-opinto- ja työelämä-tietouden vahvistaminen

Perusopetuksen oppilaanohjauksen järjestelyissä tulisi kiinnittää huomiota kokonaisratkaisuihin, joiden tuloksena opettajilla ja oppilailla olisi riittävästi mahdollisuuksia ja tilaisuuksia perehtyä eri jatko-koulutusmahdollisuuksiin ja työ- ja elinkeinoelämän toimintaan. Opettajien tietoon perustuvat käsitykset työelämästä ja jatkokoulutusmahdollisuuksista voivat olla merkittävä tuki nuorten pohtimessa omia tulevaisuuden suuntiaan ja valintojaan.

Ohjauksen arviointi ja palautejärjestelmät

Edellisten tavoitteiden lisäksi voidaan nostaa esille tarve kehittää ohjauksen käyttäjälähtöisiä arviointi- ja palautejärjestelmiä (Kasurinen 2008; Nykänen ym. 2007.) Vuonna 2002 tehdyssä kansallisessa arvioinnissa on myös todettu, että oppilaitosten arviointi- ja palautejärjestelmät tuottavat huonosti tietoa oppilaiden opinto-ohjauksen kokemuksista (Numminen ym. 2002). Asiakaslähtöinen palaute-tieto voi systematisoituna palvella tehokkaasti oppilaanohjauksen tilan ja resurssintarpeiden arviointia.

Tieto- ja viestintäteknikan hyödyntäminen ohjauksessa

Perusopetuksen oppilaanohjauksen laadun parantamisen erityiskohteissa ei myöskään ole maininto- ja tieto- ja viestintäteknikan käytön tehostamisesta ohjauksessa. Verkko-ohjaus ja sähköiset ohjaus-, tiedotus- ja neuvontapalvelut on kuitenkin nähty tärkeäksi kehittämisalueeksi osana ohjauspalvelujen saatavuuden parantamista (ks. esim. OECD 2004; Vuorinen 2006). Tieto- ja viestintäteknikan kehittäminen edesauttaisi myös kodin ja koulun välistä, koulujen sisäistä ja koulujen välistä sekä alueellisten ohjausverkostojen välistä yhteistyötä.

2. HANKESUUNNITELMAT TUTKIMUSAINEISTONA

Tässä tutkimusraportissa on käytetty aineistona oppilaanohjauksen kehittämisen *hankekohtaisia tarkennettuja toimintasuunnitelmia* lukuvuodelle 2009–2010. Näissä seutukunnat, kunnat ja yksityiset koulutuksenjärjestäjät ovat määritelleet itselleen keskeiset tavoitteet sekä toimenpiteet oppilaanohjauksen tilan parantamiseksi oppilaitoksessaan, omalla paikkakunnallaan tai omalla seutukunnallaan. Suunnittelua varten Opetushallitus antoi syksyllä 2009 toimijoille valmiin lomakepohjan, jossa tuli:

- 1) jäsentää oman paikkakunnan tai oppilaitoksen tämänhetkisiä *vahvuuksia ja heikkouksia* oppilaanohjauksessa
- 2) tarkentaa niiden pohjalta paikallisia oppilaanohjauksen *kehittämistavoitteita*
- 3) esittää *toteutustapoja* tavoitteiden saavuttamiseksi
- 4) esittää tarkennettu *aikataulu toiminnalle*

Tarkennettu oppilaanohjauksen toimintasuunnitelma on dokumentti, jonka tarkoituksena on ollut konkretisoida omaa paikallishanketta ja tarkentaa toiminnan aikataulua. Alkutilanteen arviointi, tavoitteiden ja toimenpiteiden kirjaaminen auttaa myös lopputulosten tarkastelussa. Toimintasuunnitelman avulla voidaan arvioida, saavutettiinkö asetetut kehittämistavoitteet, tehtiinkö kaikki mitä suunniteltiin ja pysyttiinkö toimille varattujen resurssien rajoissa.

Kuntien ja oppilaitosten tuli lähettää suunnitelmansa *sähköisessä muodossa* *Oppilaanohjauksen kehittämistoiminnan peda.net -verkkoympäristöön oman alueryhmänsä sivulle*. Tässä yhteenvetoreportissa on hyödynnetty *3.12.2009 mennessä saapunutta 131 tarkennettua toimintasuunnitelmaa*. Toimintasuunnitelmansa lähettäneet paikkakunnat ja yksityiset oppilaitokset on koottu liitteeseen 1 (LIITE 1).

Toimintasuunnitelmien analyysi ja tämän raportin tavoitteet

Tarkennettuja toimintasuunnitelmia on luettu *aineistolähtöisen sisällön analyysin* keinoin ts. dokumentteja on analysoitu ja eritelty niiden tekstin sisällön mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2002, 107–108). Sisällön analyysi tarkoittaa tässä raportissa myös sitä, että dokumenttien sisältöä on pyritty kuvaamaan ja tiivistämään sanallisesti.

Analyysivaiheessa on pyritty aineistolähtöiseen erittelyyn, eli kuvaamaan vapaasti kaikkia tarkennetuista toimintasuunnitelmista esitettyjä tavoitteita. Tavoitelausumien määriä on laskettu eri teemojen alle, mikä on mahdollistanut niiden esiintyvyyden ja toistuvuuden tarkastelun (ks. esim. Woods & Catanzaro 1988). Määrällisellä tarkastelulla on pyritty etsimään oppilaanohjauksen kehittämisen valtakunnallisia painopisteitä ja toisaalta tuomaan esiin harvemmin esiintyviä teemoja ja toiminta-alueita.

Toimintasuunnitelmista on lisäksi koottu *esimerkkejä käytännön keinoista ja toimenpiteistä*, joita kouluissa ja paikkakunnilla on suunniteltu tehtävän oppilaanohjauksen laadun parantamiseksi.

3. TOIMINTASUUNNITELMIEN TAVOITTEET: YLEISIÄ LINJOJA

3.1 Oppilaanohjauksen kehittämisen suunnat lukuvuodelle 2009–2010

Suunnitelmiin (n= 131) oli keskimäärin kirjattu viisi (5) erityistä parantamistavoitetta/ hanke. Yhden kunta- tai oppilaitostason toiminnan kokonaisuuteen kuuluisi siis keskimäärin viisi erityistä teemaa. Laajimmillaan hankkeissa oli asetettu kaksitoista (12) erillistä tavoitetta ja pienimmillään toiminta oli joissakin hankkeissa jäsennetty kahden (2) erityisen osa-alueen ympärille.

Toimintasuunnitelmissa oli kaiken kaikkiaan mainittu yli kuusisataa isompaa ja pienempää kohdetta ohjaustoiminnan parantamiseksi. Paikallisia tavoitteita on eritelty kuviossa 1. Toimintasuunnitelmien valossa toiminta vaikuttaa painottuneen ohjauksen rakenteiden kehittämiseen erityisesti nivel- ja siirtymävaiheissa. Merkittävänä paikkakunta- tai oppilaitoskohtaisena tavoitteena näyttääytyy myös ohjaustoiminnan jäsentäminen dokumentoiduksi suunnitelmaksi. Muita usein toistuvia tavoitteita toimintasuunnitelmissa ovat ohjaustoimijoiden moniammatillisen ja -hallinnollisen yhteistyön viritäminen sekä opiskelijoiden oppimisen ja opiskelun tuen tehostaminen. Yli puolessa paikallishankkeista keskitytään opettajien ja oppilaiden työelämä- ja koulutustietouden monipuolistamiseen, johon keskeisesti liittyy opettajien ja oppilaiden työelämä- ja koulutustietouden kehittämisen, jatkokoulutustietouden kartuttaminen ja esimerkiksi tulevaan koulumuotoon ja opiskelutapoihin tutustuminen toisissa oppilaitoksissa.

KUVIO 1. Kehittämisteemat ja niiden esiintyvyys tarkennetuissa toimintasuunnitelmissa 2009–2010

Hankkeiden tavoitteita on luokiteltu alla olevaan taulukkoon 1. Yläteemat näkyvät harmaalla taustalla, jonka alla on tarkempi erittely (valkoisella taustalla) teemanmukaisista tavoitteista. Tavoitteiden jälkeen sulkeissa oleva luku (esim. f=46) kertoo, kuinka usein tavoite on mainittu toimintasuunnitelmissa (n=131).

TAULUKKO 1. Tarkennettujen toimintasuunnitelmien tavoitteet tarkemmin luokiteltuna

KEHITTÄMISTEEMAT	f	% toimintasuunnitelmissa (n=131)	% tavoitteista (n = 628)
1. Siirtymä- nivelvaiheen ohjaus ja toimintamuodot; kuntataso	110	84,0	17,5
Kuntakohtainen ohjaussuunnitelma (f=51) Nivelvaiheen ohjauksen käytännöt ja toimintamallit (f=46) Alaluokkien oppilaanohjaus (f=7) Perusopetuksen jälkeisen ohjauksen toimintamuodot (f=6)			
2. Moniammatillisuus ja verkostoituminen	85	64,9	13,5
Toimijoiden verkostoyhteistyö (f=65) Hyvien käytäntöjen levittäminen alueella (f=20)			
3. Opiskelun ja oppimisen tukeminen	85	64,9	13,5
Eryistä tukea tarvitsevan nuoren ohjaus/ tehostettu tuki (f=37) Henkilökohtaisen ohjauksen lisääminen (f=20) Opiskelutaitojen kehittämisen vahvistaminen (f=13) Eri kieli- ja kulttuuriryhmien ohjaus (f=8) Pienryhmäohjaus (f=6) Eri paikkakunnalle muuttavan nuoren ohjaus (f=1)			
4. Opettajien ja oppilaiden työelämä-, koulutus ja ammattitietouden lisääminen	63	57,2	10,0
5. Koko koulun ohjaus (työn- ja vastuunjako; yhteistyö- ja ohjaustaitojen kehittäminen)	62	47,3	9,9
6. Yhteistyön kehittäminen työelämätoimijoihin	42	32,1	6,7
7. Ohjaustyössä toimivien ohjaustaidot	37	28,3	5,9
Täydennyskoulutus (f=28) Kehittämistoiminnan koulutus (f=4) Opetus- ja ohjaushenkilökunnan työnohjaus (f=5)			
8. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	35	26,7	5,6
9. Ohjauksen käytäntöjen systematisointi/ dokumentointi	27	20,6	
Lomakkeet, tukimateriaali, käsikirja (f=27)			
10. Ohjauksen arviointi- ja seurantavälineiden kehittäminen	26	19,8	4,1
11. Tieto- ja viestintävälineiden käytön tehostaminen	24	18,3	3,8
12. Nuorten osallisuus ohjauksessa	21	16,0	3,3
Vertaisohjauksen kehittäminen (f=4) Oppilaan osallisuuden lisääminen (f=17)			
13. Joustavien oppimispolkujen tukeminen	11	8,4	5,0
Ohjaus lisäopetuksessa (f=4) Joustavien oppimispolkujen kehittäminen (f=2) Koulutuksen ulkopuolella olevien ohjaustoiminta (f=5)			
YHTEENSÄ	628	(488,5)	98,8

Vähemmän mainittujen parannuskohteiden joukossa olivat muun muassa ohjauksen seuranta- ja arviointimenetelmät: vain viidesosa toi esiin tähän liittyvää toimintaa varsinaisena paikallistavoitteenaan. Perus- ja toisen asteen nivelvaiheen tiedonsiirto- ja seurantamenetelmien kehittäminen on tuotu erikseen esiin nivel- ja siirtymävaiheen käytäntöjen kehittämisen tavoitteena. Joissakin kehittämisdokumenteissa on kuitenkin korostettu myös sitä, että systemaattinen seurantajärjestelmä eri viranomaisten yhteisine menettelytapoineen on puutteellinen perusasteelta toiselle asteelle siirtyvien oppilaiden osalta.

3.2 Lukuvuosien 2008–09 ja 2009–10 paikallisten kehittämistavoitteiden vertailua

Toimintasuunnitelmien 2009–10 kolmen toistuvimman tavoitteen ”pääkärki” mukailee edellisvuoden 2008–09 tavoitteita. Edellisellä kehittämiskaudella 2008–09 useimmin mainitut hankekohtaiset tavoitteet liittyivät myös nivel- ja siirtymävaiheen toimintojen kehittämiseen, kunnallisella tasolla ohjaustoiminnan yhdenmukaistamiseen, verkostoitumiseen ja koulutus- sekä työelämätietouden lisäämiseen (vrt. Mäkinen 2008). Joitakin eroja vuosien 2008–09 ja 2009–10 tavoitteiden vertailussa käy myös ilmi.

Oppimisen ja opiskelun ohjaukseen ja tehostettuun tukemiseen liittyviä tavoitteita esiintyy enemmän tämän vuoden toimintasuunnitelmissa, joissa tavoite on mainittu noin 65 %:ssa suunnitelmista. Tätä voidaan tulkita siten, että kehittäminen on vuonna 2009–10 paikallistunut vahvemmin oppilaitostasolle. Toisaalta oppilaiden oppimisen ohjauksen kehittämistavoitteiden suuri määrä on selitettävissä myös sillä, että ’oppimisen ja opiskelun tukeminen’ -teeman alle mahtuu laaja kirjo eriasteisia tavoitteita, jotka vaihtelevat opetusprosessien uudistamisesta (esimerkiksi oppimisen ohjaus, oppimistekniikojen opettaminen) erilaisten toimintakokonaisuuksien jäsentämiseen (eri kieli- ja kulttuuritaustaisen oppilaan ohjaus, erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden ohjaus).

Lukuvuosien 2008–09 sekä 2009–10 tavoitteita on vertailtu seuraavalla sivulla olevassa taulukossa 2. Siirtymävaiheiden ohjausjatkumon ja kuntatason kehittämisen painopiste on vuonna 2009–10 hieman vahvistunut. Ohjaustyössä toimivien ammattilaisten professionaalisuuden kehittäminen vaikuttaisi omana kehittämisen osa-alueenaan vähentyneen hieman edellisvuodesta. Sen sijaan opettajien ja oppilaiden koulutus- ja työelämätietouden monipuolistamisen tavoitteet ovat paikallisissa hanke-suunnitelmissa lisääntyneet hieman. Myös työelämäyhteyksien kehittämisen tavoitteet ovat edellisvuotta toistuvammin nostettu esille lukuvuoden 2009–10 kehittämissuunnitelmissa.

Yhteistyön parantaminen kodin ja koulun välillä ei ole yltänyt useimmin mainittujen seitsemän kehittämistavoitteen joukkoon kumpanakaan kehittämisen lukuvuotena. Yhteistyön on toisaalta molemmissa oppilaanohjauksen kehittävän arvioinnin kyselyissä (Atjonen ym. 2009) koettu toimivan hyvin. Nuoren elämässä ja henkilökohtaisessa opinto- ja urasuunnittelussa sosiaaliset suhteet ja erityisesti oma perhe ovat keskeisessä asemassa. Se vuoksi on tärkeää pyrkiä luomaan sellaisia toimintatapoja, joissa perhe ja nuoren lähipiiri voivat osallistua nuoren opiskelun tukemiseen ja jatko-opintojen suunnitteluun sekä eri koulutus- ja ammattivaihtoehtojen pohtimiseen.

TAULUKKO 2. Yleisimpien kehittämistavoitteiden esiintyvyys kehittämisvuosina 2008–09 ja 2009–2010

Kehittämisen teema	2009–10 (n=131)	2008–09 (n=81)
1. Siirtymä- ja nivelvaiheiden ohjaus; kuntatason suunnittelu	84 %	70 %
2. Oppimisen ja opiskelun ohjaus; ohjauksen laatu	65 %	22 %
3. Moniammatillisuus ja verkostoituminen	65 %	60 %
4. Koulutus-, työelämä- ja ammattitietouden lisääminen	57 %	53 %
5. Koko koulun ohjaustoiminta	47 %	52 %
6. Yhteistyö työelämäedustajiin	32 %	26 %
7. Ohjaustyössä toimivien professionaalisuus	28 %	30 %

Tässä kappaleessa kuvattujen yleisten kehittämisteemojen tarkastelussa on hyvä painottaa, että jokaisessa teemassa on kyse laajasta kehittämisen kokonaisuudesta. Teemat ovat yläotsikoita lukuisille pienille ja isoille toimintakokonaisuuksille, jotka ovat asettuneet paikallisessa kehittämistoiminnassa limittäin ja toisiinsa yhdistyen. Isompien teemojen väliin jää aina myös joukko eriytyneempiä ja rajatumpia toimintakokonaisuuksia. Raportin tulevissa osioissa toimijoiden itsensä esittämät suunnitelmat laajentavat kuvaa paikallisten kehittämishankkeiden konkreettisesta todellisuudesta.

Kokonaisuudessaan voidaan ymmärtää, että kaksivuotisen oppilaanohjauksen kehittämistoiminnan samankaltaisena säilynyt paikallisten kehittämistavoitteiden pääkäarki muodostaa paikallisen ohjausjatkumon rakenteen ja ytimen:

- Oppimispolun kitkaton ohjauksellinen jatkumo esiopetuksesta työelämään asti ei ole mahdollista ilman *moniammatillisen ja -hallinnollisen yhteistyöverkoston mahdollistavia rakenteita*, joissa eri toimijat tietävät toisistaan, toistensa toimintatavoista sekä alueen erilaisista tukimuodoista.
- Oppilaiden *syvempi ja omakohtainen kosketus tulevaan oppilaitokseensa* tasoittaa siirtymiä eri oppilaitosten ja oppilaitosmuotojen välillä.
- *Paikkakunnan tai lähiseudun eri koulutus- ja oppimismahdollisuuksiin sekä työelämään tutustuminen* tukee oppilaiden realististen ja kokemuksiin pohjautuvien oppimis- ja opintosuuntien valitsemista.
- Oppilaiden koulutus päätöksien tekemisen taustalla on kyky oman oppimisen ja osaamisen reflektioon, arviointiin ja suunnitteluun. Näihin prosesseihin oppilaat harjaantuvat *jatkuvan oppimisen ohjauksen* sekä *riittävän henkilökohtaisen ohjauksen ja vertaisohjauksen avulla*.
- Oppilaiden henkilökohtaiselle urasuunnittelulle luodaan tärkeää perustaa opettajien välittämällä *koulutus- ja työelämä-tietoudella*. Tietoisuus työelämän vaatimuksista ja työelämä- ulottuvuuden linkittäminen opetukseen on ohjauksen sisältöalue, joka liittyy koko koulun toteuttamaan oppilaanohjaukseen.

4. TOTEUTUSTAVAT JA KÄYTÄNNÖT

4.1 Alueellinen rakenne ohjausjatkumolle yli nivelvaiheiden

Elinikäistä oppimista tukevien ohjauspalvelujen suunnittelun ja toteuttamisen on katsottu edellyttävän alueellisten strategioiden luomista (Karjalainen & Kasurinen 2006). Ohjauspalvelujen tulisi kattaa myös toimintamallit, joiden avulla voidaan tukea erilaisia ja joustavia oppimisen polkuja. Eri toimijoiden kautta tuotettujen ohjauspalvelujen yhteisenä nimittäjänä voidaan nähdä yksilöiden aktiivinen osallistuminen yhteiskunnassa ja se, että jokaiselle nuorelle löytyisi paikka toimia ja toteuttaa itseään ja edetä elämässään häntä motivoivien tavoitteiden ja oppimiskokemusten mukaisesti. Kuntatason suunnittelun tavoitteeksi tulisi asettaa kokonaisvaltainen tuki- ja ohjauspalvelujen suunnitelma, joka kattaisi elämän eri osa-alueet: yksilön hyvinvoinnin, oppimisen ja opiskelun sekä koulutus- ja työuran (Kasurinen 2008, 139).

Oppilaanohjauksen kehittämistoiminnan yhtenä konkreettisimmista tavoitteista on ollut luoda alueellinen rakenne, jolla voidaan taata verkostomaisesti ja viranomaisyhteistyöllä toteutettu ohjauspalvelujen jatkumo. Tässä kappaleessa kuvataan tämän tavoitteen mukaisia toimenpiteitä, joita on kirjattu paikkakuntien tarkennettuihin oppilaanohjauksen toimintasuunnitelmiin 2009–2010.

Ohjaussuunnitelma ja käytäntöjen dokumentointi

Ohjaussuunnitelma on asiakirja, jossa tehdään eri toimijatasoille ja -tahoille tietoiseksi ohjausyhteistyön alueelliset sopimukset ja sitoumukset sekä kuvataan alueverkko. Tämä asiakirja on myös toimintasuunnitelma, yhteistyön dokumentointia ja ohjaukseen osallistuvien perehdyttämisohjelma (Nykänen ym. 2007, 64). Ohjaussuunnitelman työstäminen edellyttää monitasoista yhteistyötä, johon osallistuvat eri organisaatioiden ohjaustoimijoiden, organisaatioiden johdon ja hallinnonalan johdon edustajia sekä päätöksentekijöitä (Karjalainen 2006, 63–80).

Tarkennettujen oppilaanohjauksen toimintasuunnitelmien mukaan useilla paikkakunnilla on kehitetty kunnallista ohjaussuunnitelmaa. Ohjaussuunnitelman tavoitteena on ollut yhtenäistää eri toimintatapoja ja ohjauksen käytäntöjä perusopetuksessa ja eri palvelujen puitteissa. Ohjaussuunnitelman työstämisprosessi on edennyt yleensä hankkeen ohjaus- ja kehittämistyöryhmän johdolla. Alueellisen ohjaussuunnitelman tekeminen saattaa olla myös useamman kehittämishankkeen yhteinen prosessi, jolloin ohjaussuunnitelmassa ovat yhdistyneet monien eri hankkeiden tavoitteet. Toimintaa koordinoi käytännön tasolla usein moniammatillinen työryhmä, johon on pyritty kokoamaan asiantuntija- ja edustusjäseniä eri hallinnonaloilta.

Koordinointiryhmien tehtävänä on ollut viedä ohjaussuunnitelma kehittälytasolta oppilaitostasolle. Ohjaussuunnitelmaa on testattu, kokeiltu ja työstetty eteenpäin koulukohtaisina pilotteina, jolloin suunnitelmatyöhön on pyritty osallistamaan koulun opetushenkilökunta ja oppilaita. Joissakin kunnissa rehtorit ovat käsitelleet ja kommentoineet suunnitelmaa yhteiskokouksissaan. Saadut palautteet ja lausunnot eri sidosryhmiltä ovat ohjanneet työryhmien suunnittelu- ja kehitysprosessia.

Kokemäen toimintasuunnitelmassa kuvaillaan ohjaussuunnitelman valmistelua ja sen juurruttamisen etenemistä seuraavasti:

Kokemäellä ohjaussuunnitelma on puuttunut ja sitä on valmisteltu syksystä 2008. Ohjaussuunnitelma on jo ollut pilottikäytössä alakoulussa ja yhteiskoulussa (yläkoulu). Suunnitelma

on nyt viimeistelyvaiheessa. Ohjausryhmä on käsitellyt kokouksissaan ohjaussuunnitelman eri vaiheita kehittämisen alusta (09/2008–09/2009).

Rehtorikokouksessa suunnitelma on lähetetty kouluihin kommentoitavaksi ja palautteet on kousten jälkeen (5.10.) välitetty ohjaussuunnitelman työtiimille. Pilottikoulut ovat koko ajan soveltaneet ohjaussuunnitelman ajatuksia jo käytäntöön. Rehtorikokous ja koulut opettajien kokouksissaan ovat käsitelleet alustavaa ohjaussuunnitelmaa syyskuussa 2009. (Kokemäen toimintasuunnitelma.)

Uuden ohjaussuunnitelman juurruttamisessa on tärkeä muistaa, että se edellyttää olemassa olevien toimintatapojen tarkastelua ja muuttamistakin. Oppilaitoksen toimintakulttuurin muutos on hidas prosessi, ja sen eteenpäin vieminen edellyttää avointa keskustelukulttuuria ja vuorovaikutteisuutta, kuten Kokemäen kunnan toimintasuunnitelmassa todetaan:

Alakoulussa ohjausta epäröidään ja osittain vastustetaan uutena asiana. Tämän takia otetaan käyttöön ryhmäkeskustelut ongelmakohtien löytämiseksi ja ratkaisemiseksi. Keskustelu eri foorumeilla on ollut vilkasta ja uusi ohjaussuunnitelma on herättänyt monia tunteja. Uuden asian läpivieminen vie aikaa, mutta prosessi on onnistunut ja ohjauskysymys on todella saatu nousemaan merkittäväksi asiaksi Kokemäellä. Varsinkin sähköinen tiedonsiirto on huolenaihe ja uusi pohdittava asia. Rehtorikokous tarkastelee ehdotuksia ja tämän jälkeen käydään luokka-asteittain vielä ryhmäkeskustelut ohjaussuunnitelmasta eri koulumuodoissa. (Kokemäen toimintasuunnitelma.)

Edellä kuvatun esimerkin lisäksi ohjaussuunnitelman juurruttamiseksi ollaan järjestämässä henkilöstölle täydennyskoulutusta niistä aiheista, joita ohjaussuunnitelman työstämisvaiheessa on saattanut nousta esiin. Näitä aiheita voivat olla esimerkiksi ohjaustyön toteuttaminen tai tiimityöskentelyn taidot osana opettajuutta. Koulutustarpeita saatetaan erikseen myös kartoittaa opetushenkilöstöltä. Esimerkiksi Kaustisen seudulla laaditaan tiedotus- ja koulutussuunnitelma., jonka taustatyöksi tehdään opettajille heidän koulutustarpeita kartoittava kysely. Koulutuksen avulla koulukohtaiset ohjaussuunnitelmat on tarkoitus juurruttaa käytännön toiminnaksi. (Kaustisen seudun toimintasuunnitelma.)

Kiteellä hankeyhteistyön tekeminen kytkeytyy ohjaussuunnitelman laatimiseen. Tämä osaltaan edistää laajemman toimijajoukon sitoutumista toimintaan. Kiteellä tavoitteena on laatia Oppilas- ja opiskelijahuollon kunnallinen käsikirja yhteistyössä kunnan oppilaanohjaushankkeen, KELPO -hankkeen sekä Oppilas- ja opiskelijahuollon kehittämishankkeen kanssa. Käsikirja pitää sisällään ohjauksen järjestämisen kokonaisvaltaisen suunnitelman kunnassa. Käsikirjatyöskentelyn vetovastuu on Oppilas- ja opiskelijahuollon kehittämishankkeen koordinaattorilla. (Kiteen toimintasuunnitelma.)

Hirvensalmella seudullisen ohjaussuunnitelman juurruttaminen etenee vaiheittain siten, että ensin seudullinen kehittämisryhmä työstää ja täydentää suunnitelmaa, minkä jälkeen jokaisen kunnan koordinaattori vastaa kommenttien pyytämistä kuntien oppilaitoksista ja eri sidosryhmiltä. Tämän jälkeen kuntakoordinaattorit vastaavat käytäntöjen juurruttamisesta oppilaitostasolla ja suunnitelman viemisestä kuntien lautakuntiin. Päätösten ja kokemusten pohjalta täydennetään ohjaussuunnitelman luonnos valmiiksi ja kunnallisten lautakuntien kautta se liitetään kuntakohtaisten opetussuunnitelmien liitteeksi. (Hirvensalmen kunnan toimintasuunnitelma.)

Oppilaanohjauksen ohjaussuunnitelmien työstäminen tapahtuu useissa kunnissa limittäin koulujen ohjaustoiminnan pedagogisen kehittämisen kanssa. Näin on esimerkiksi Helsingissä, jossa oppilaanohjauksen laatutoimintaa tehdään 10 pilottikoulun sisällä. Oppilaitokset valittiin hakumenetellyllä syksyllä 2008, jonka jälkeen pilottikoulut ovat laatineet kehittämisestään koulukohtaiset tarken-

netut suunnitelmat. Koulukohtaisten ohjaussuunnitelmien kehittäminen ja juurruttaminen jatkuu toimintakaudella 2009–2010. (Helsingin toimintasuunnitelma.)

Ohjaussuunnitelma dokumentoidaan useilla paikkakunnilla kirjalliseen muotoon. Porvoon ohjaussuunnitelma on kirjallinen ja myöhemmin sähköinen dokumentaatio, johon on koottu olemassa olevista laeista, opetussuunnitelman perusteista, käytetyistä termeistä ja toiminnan kuvauksesta yhteisen oppimispolun malli Porvooseen. Suunnitelman jokaisen kappaleen loppuun on koottu ja kuvattu tarvittavat toimenpiteet, joilla kyseisen ohjaustoiminnan tavoitteet toteutuvat. (Porvoon toimintasuunnitelma.)

Koulukohtaisen ohjaussuunnitelman tavoitteena on toimia koulun työn- ja vastuunjaon välineenä, jolloin se selkiyttää ja jäsentää opettajien ja koulun eri ammattilaisten keskinäisiä ja itsenäisiä oppilaanohjaukseen liittyviä tehtäviä. Tämän raportin liitteenä 2 on esimerkki Padasjoen ohjaussuunnitelmasta, johon on havainnollistettu ohjauksen työn- ja vastuunjako Padasjoella (LIITE 2).

Koulukohtaisen ohjaussuunnitelman yksi tavoite on tehdä ohjaustoiminta näkyväksi oppilaitoksen henkilökunnalle, oppilaille ja heidän vanhemmilleen sekä koulun ulkopuolisille ohjauksen toimijoille. Ohjaussuunnitelma on väline hahmottaa alueellisesti ohjauksen palveluprosesseihin käytettävissä olevat resurssit ja toimijat (esimerkiksi työelämä tietous, psykososiaalinen tuki, monikulttuurinen ohjaus). Sen vuoksi siinä on tärkeä huomioida myös koulun ulkopuoliset tahot, jotka osallistuvat oppilaanohjaukseen.

Kuntatasoinen ohjausmalli pyritään usealla paikkakunnalla yhdenmukaistamaan kunnan muiden strategioiden ja tavoitteiden kanssa. Vantaalla kuntatasoisen ohjausmallin laatiminen on nostettu kaupungin sitoviin tehtäviin. Vantaan sivistystoimen talousarviosuunnitelmaan 2010 on kirjattu seuraava:

Kehittämistoiminnan aikana laaditaan kuntatasoinen ohjausmalli, jossa kuvataan oppilaanohjauksen ja ohjauspalveluiden tarve ja tarjonta Vantaalla. Ohjauksen tuella oppilaat ja opiskelijat saavat parhaat mahdolliset välineet opiskeluun, tulevaisuuden suunnitelmien tekemiseen ja sujuvaan jatko-opintoihin siirtymiseen. Mallin tavoitteena on tukea koulutustakuun toteuttamista ja sitä, että jokainen nuori löytää itselleen jatko-opiskelupaikan tai muun kiinnostuksen elämäänsä. (Vantaan toimintasuunnitelma.)

Ohjauskäytäntöjen dokumentoinnista toimintasuunnitelmissa mainitaan erilaiset lomakkeet, valmiit kysely- ja haastattelupohjat sekä ohjaustoimintaa kokoavasti kuvaavat ohjauksen käsikirjat. Usein materiaalit on suunnattu ohjausta toteuttaville opettajille tai muille ammattilaisille. Mutta joissakin hankkeissa on suunniteltu myös oppilaslähtöistä opasmateriaalia esimerkiksi yläasteella opiskelusta.

Kouvolassa tuotetaan ja otetaan ohjauksen käsikirja käyttöön sähköisessä muodossa:

Käsikirja on ammattilaisten työkalu, johon on pääsy ja lukuoikeus kaikilla toimijoilla. Käsikirjaa esitellään koulutuspäivillä ja siitä tiedotetaan kouluihin rehtoreiden kautta. Käsikirja sijoitetaan koulujen ekstranettiin. (Kouvolan toimintasuunnitelma.)

Koulutusjatkumon nivelvaiheiden tiedonsiirto ja toimintamallit

Oppilaanohjauksen kehittämistoiminnasta suuri osa kohdentuu *esiopetuksesta ja toiselle asteelle muodostuvan koulutusjatkumon nivel- ja siirtymävaiheiden* toimintamallien kehittämiseen. Perusopetuksen ohjauksen jatkumon kannalta lasten ja nuorten koulunkäynnissä on kaksi merkittävää koulutuksellista nivelvaihetta. Siirtyminen alaluokalta yläluokalle merkitsee oppilaan kannalta monia muutoksia. Yksi suuri muutos on uuteen kouluun siirtyminen ja koulun valinta, jos paikkakunnalla on useita vaihtoehtoja. Toinen muutos on opiskelutavan muutos, kun luokanopettajajärjestelmästä siirrytään aineenopettajajärjestelmään. Nivelvaiheessa tulee joitakin täysin uusia oppiaineita, ja myöhemmillä luokilla valinnaisaineita valitaan yksilöllisesti. Oppilaanohjausjärjestelyt tukevat oppilaita näissä koulun vaihtoon ja opiskeluun liittyvissä muutoksissa. (Numminen ym. 2002, 67).

Perusasteen ja toisen asteen nivelvaihe voidaan ymmärtää edelleen *monitahoisempana siirtymävaiheena, jossa erilaisissa elämäntilanteissa olevat nuoret* vähitellen selkiyttävät omaa suuntautumistaan ja tekevät koulutusväyliä ja ammattiuraa koskevia ratkaisuja. Perus- ja toisen asteen nivelvaiheen kehittämistyöryhmän selvityksen mukaan nivelvaiheen onnistunutta ylittämistä tulisi tukea perusopetuksessa tukiopetuksen, opintojen erityisen tuen, oppilashuollon sekä oppilaan- ja opinto-ohjauksen avulla sekä perusopetuksen jälkeisen lisäopetuksen ja ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavien koulutusten avulla (Opetusministeriö 2005).

Työryhmä nosti keskeiseksi nivelvaiheen tukimuodoksi myös työpajatoiminnan. Pajatoiminta nähdään koulutuksen ja työelämän sekä perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen välille sijoittuvana toimintamuotona, jonka tavoitteena on edistää nuorten työssä oppimista, vahvistaa nuorten opiskelu- ja työelämävalmiuksia sekä tukea nuorten tulevaisuudensuunnittelua, ammatinvalintaprosessia ja yleistä arjenhallintaa (Opetusministeriö 2005, 35, 44–47). Osa nuorista hakeutuu perusopetuksesta myös suoraan työmarkkinoille, ja jatko-opinnot voivat tulla ajankohtaisiksi vasta työ- tai työttömyysvaiheiden jälkeen.

Tarkennetuissa toimintasuunnitelmissa mainitaan tärkeinä kehittämisen kohteina erityisesti nivelvaiheen tiedonsiirron käytännöt sekä eri organisaatioiden ja toimijoiden väliset toimintamallit. Joillakin paikkakunnilla nivelvaiheen tiedonsiirron käytäntöjä on yhtenäistetty kuntatason päätöksenteon avulla. Oppilaitoksissa erityisesti koulujen johto, opinto-ohjaaja ja oppilashuoltotyöryhmien jäsenet sekä luokanopettajat ja -ohjaajat ovat keskeisessä asemassa nivelvaiheen toimijoina. Oppilaitokset ovat tehneet keskinäistä yhteistyötä oppilaille suunniteltujen kouluun tutustumiskäytäntöjen muodossa. Uuteen oppilaitokseen tutustumisen käytännöissä on mukana koulun ulkopuolisia toimijoita kuten nuorisotyöntekijöitä. Yhteistyötä kotien kanssa on edistetty toimintatavoin, joissa vanhemmat ovat aktiivisemmin mukana esimerkiksi kouluvalintaan, tiedonsiirtoon ja yhteishausta tiedottamiseen ja ohjaukseen liittyvissä tilanteissa. Vanhempien tiedon tarpeita on myös kartoitettu esim. vanhempainilloissa kyselyillä, jotka ovat liittyneet lasten koulunkäynnissä ja opiskelussa tapahtuviin muutoksiin nivelvaiheessa.

Kokemäellä on kehitetty nivelvaiheen tiedonsiirtoa alakoulusta yläkouluun luokanopettajien toteuttamien oppilashaastattelujen avulla. Tietojen sähköisessä siirrossa on hyödynnetty Primus - tietohallinto-ohjelmaa:

Ensimmäisellä, kolmannella ja viidennellä luokalla oppilasta kuullaan ennalta sovittujen menetelmien avulla. Nämä tiedot siirretään siirtopalaverissa kuudennelta luokalta seitsemännelle, yläkoulun puolelle. Tiedonsiirron pohjana toimii Primus -tietokanta. Tietokantaan on jokaisen oppilaan kohdalle lisätty kohta oppilaanohjaus, johon jokaisen opettajan on helppo lisätä tietoa ja sieltä se saadaan nopeasti käyttöön. Tietokannan tiedot näkyvät myös yläkoulun puolella ja oppilashuoltotyöryhmä pääsee tutustumaan ennen siirtopalaveria oppilaisiin tietokannas-

ta löytyvän tiedon kautta. Tiedot voi tulostaa paperiversioksi. (Kokemäen toimintasuunnitelma.)

Myös Nakkilassa on tavoitteena kehittää yhteinen oppilasrekisteri koulutuksen nivelvaiheen tiedonsiirtoon ja seurantaan:

Koulutoimessa kaikilla kouluilla (rehtorit ja opettajat) on ymmärrys yhtenäisen oppilasrekisterin tarpeesta. Hankitaan nykyiseen ohjelmistoon laajennusosa, jolla seuranta onnistuu. Tieto oppilaan kouluhistoriasta saatavilla kaikille (OHO, terveydenhuolto, nuoris- ja sosiaalitoimi, koulutoimi, koulut) reaaliajassa. Hankinta, koulutus ja käyttöönotto 2010. (Nakkilan toimintasuunnitelma.)

Toinen keskeinen tiedonsiirtoon liittyvä kehittämisen kohde on ollut tietojen laajempi jakaminen eri toimijoille perusasteen päättävien oppilaiden osalta. Usealla paikkakunnalla perusasteen opinnot päättävien oppilaiden tiedot saa oppilaan ja vanhemman suostumuksella laajempi paikallinen toimijajoukko. Tiedonsiirrossa pyritään huomioimaan kaikki ne keskeiset toimijat, jotka saattavat osallistua nuorten jälkihjaukseen. Useilla paikkakunnilla toimii esimerkiksi erillinen nivelvaiheen ohjauksen työryhmä tai toimiyksikkö, joka on mukana perus- ja toisen asteen nivelvaiheen tiedonsiirrossa.

Espoossa tieto ilman toisen asteen koulutuspaikkaa jääneestä opiskelijasta lähtee Omnia - koulutuskuntayhtymän alaisuudessa toimivaan Nuorten työpajojen nivelvaiheen ohjauksen yksikköön (www.mitesnyt.fi, www.omnia.fi ammattiopisto/nivelohjaus). Nuorten työpajojen nivelvaiheen ohjaus on myös mukana nivelvaiheen verkostoyhteistyössä. Espoossa nivelvaiheen ydinryhmällä on kokoukset kerran kuukaudessa, ja verkostotapaamiset järjestetään puolivuositain. (Espoon toimintasuunnitelma)

Suonenjoella nivelvaiheen tiedonsiirron menettelyt perus- ja toisen asteen välissä on hyväksytty lautakunnan päätöksellä:

Kesällä 2009 lautakunta on hyväksynyt lomakkeen 2. asteelle siirtyvien oppilaiden nivelvaiheiden tukemiseksi. Lomake otetaan käyttöön keväällä 2010 ja pyritään sen avulla tukemaan oppilaiden siirtymävaihetta yläkoulusta 2. asteelle. Tavoitteena vähentää koulun keskeyttämistä ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Lupa henkilötietojen luovuttamiseen 2. asteella auttaa nivelvaiheiden tukemista. (Suonenjoen toimintasuunnitelma)

Vanhempia ja huoltajia on pyritty sitouttamaan laajemmin nivelvaiheen tiedonsiirtoon. Sastamalassa oppilaanohjauksen kehittämistoiminnan myötä vanhemmat ovat nykyään paremmin tietoisia tiedonsiirron merkityksestä, minkä ansiosta myös yhteydenotot ovat lisääntyneet jo ennen yläkouluun siirtymistä. Nivelvaiheen tiedonsiirto alakoulusta yläkouluun on toteutettu siten, että kuudennen luokan oppilaat täyttävät tiedonsiirtolomakkeen yhdessä huoltajiensa kanssa. Tiedonsiirtolomakkeet ohjeistetaan 6.-luokkalaisille pidettävällä oppitunnilla ja heidän opettajansa palauttavat lomakkeet yläkoululle. Tällä tavoin tiedonsiirron avulla oppilaiden vahvuudet/kehittymistarpeet/kaverisuhteet/pelot ovat tulleet vahvemmin esille tukemaan luokkien muodostamista. (Sastamalan toimintasuunnitelma.)

Oulussa nivelvaiheen tiedonsiirtoa on jäsentänyt erillinen työryhmä. Oheisessa laatikossa on työryhmän laatima yhteenveto nivelvaiheen menettelyistä:

KODIN JA KOULUN YHTEISTYÖ (Oulu)

- vanhempainillat: syksyllä luokkakohtaisia ja keväällä yhteishaku-vanhempainilta, jossa toiselta asteelta ammatillisen ja lukion edustajat
- huoltaja mukana ohjauskeskustelussa
- ammattimessut, joissa huoltajat kertovat omista ammateistaan koko koulun oppilaille

YHTEISTYÖ KOULUN SISÄLLÄ

- aineenopettajat ja erityisopettajat: osallistuminen oman aineensa kautta ohjaukseen (jossa oppilas tarvitsee tietyn aineen taitoja)
- yhteistyö opo–ero
- esim. yhteiskuntaoppi–opo

MUU YHTEISTYÖ LIITTYEN NIVELVAIHEEN OHJAUKSEEN

- työvoimatoimistoon vierailu
- Nappi
- vierailijoita: eri ammattien edustajat, ammatinvalinnanpsykologi, TAT:n koulucoach

TIEDONSIIRTOKÄYTÄNTEIDEN YHTENÄISTÄMINEN

- siirtopalaverit
- HOJKS-oppilaat: lupa huoltajalta keväällä
- muut oppilaat: saattaen vaihtopäivät sekä ammatillisella koulutuksella että lukiolla
- tiedonsiirtolomake käytössä molemmilla koulumuodoilla, jossa luparasti tiedonsiirtoon

[lisätietoa:

www.peda.net/veraja/oph/oppilaanohjauksenkehittaminen/hankkeet/alueryhma10a/oulun_kau

Vaasassa tavoitteena kaudella 2008–2009 oli ”selkiyttää ohjauspalveluiden kenttää, vahvistaa moniammatillista yhteistyötä ja mallintaa oppilaan opintopolkua 6.-7. luokan nivelvaiheessa, yläkoulun aikana sekä 2. asteelle siirryttäessä”. Tarkennetun toimintasuunnitelman mukaisissa tavoitteissa on pysytty aikataulussa seuraavalla tavalla:

- *ohjauspalvelut on kartoitettu*
- *koulujen ohjaussuunnitelmat tarkistettu*
- *ohjaussivusto luotu ja materiaaleja kerätty sinne³*
- *Vaasan oma yhteishakuopas on tehty syksyllä 2008*
- *nivelvaiheen yhteystietolista tehty syksyllä 2008, päivitetty kahden kuukauden välein*
- *uudet tiedonsiirtolomakkeet on luotu ja nivelkäytänteet päivitetty ja yhtenäistetty: ”Kaikkea saa tehdä” -materiaali*
- *koulupudokas -toiminnan mallittaminen, opiskelun seuranta suunniteltu (Vaasan toimintasuunnitelma.)*

³http://www.vaasa.fi/Suomeksi/Opetus_ja_koulutus/Perusopetus/Oppilaanohjaus_oppilaanohjauksen_kehittamistoiminta

Uuteen oppilaitokseen tutustuminen tasoittaa alakoulusta yläkouluun siirtymää ja vähentää uuteen kouluun siirtymisen jännitystä. Siirtymävaiheen kehittämisessä kunnissa ja oppilaitoksissa onkin kiinnitetty huomiota oppilaiden ryhmäyttämisen käytäntöihin:

Oppilaiden ryhmäyttäminen uuteen luokkaansa tapahtuu opetus-, sosiaali- ja terveystoimen sekä kaupungin ja seurakunnan nuorisotoimen ja huoltajien kanssa yhteistyössä järjestettävillä ”Tullaan tutuiksi” -päivillä. (Iisalmen toimintasuunnitelma.)

Uusien oppilaiden tutustumista uuteen kouluun on Sastamalassa kehitetty seuraavin toimintatavoin:

- *alakoulujen opettajat ja koulunkäyntiavustajat käyvät tutustumassa oppilaidensa kanssa koulun toimintatapoihin*
- *oppilaat tapaavat uuden luokkansa ja luokanohjaajansa jo keväällä ja viettävät illan tulevien tukioppilaidensa kanssa uudessa koulussa. Nuorisotoimelta ja seurakunnalta on edustus illassa*
- *alakoulun oppilaat viettävät yhden koulupäivän yläkoululla seiskojen ollessa TETissä.*

Saatujen kokemusten mukaan sekä oppilaat, heidän huoltajansa että luokanohjaajat ovat kokeneet tutustumisen tavat toimiviksi. Syksyllä koulun aloittaminen oli helpompaa oppilaiden tuntiessa paremmin uusia luokkatovereitaan sekä oman luokanohjaajansa. (Sastamalan toimintasuunnitelma.)

Pälkäneellä oppilaiden ryhmäytymistä edistäviä toimintatapoja on etsitty muun muassa draamaharjoitteiden ja teatteri-ilmaisun maailmasta:

Alan ammattilaiset vetävät itsetuntoon ja kontaktinmuodostukseen liittyviä harjoitteita. Teatteri-ilmaisun opettajat/ammattinäyttelijät vierailevat kouluilla yhden työpäivän kerrallaan. Osallistujat ovat peruskoulun päättöluokkalaisia sopivaksi katsotuissa ryhmissä. Harjoitteiden kesto on 3 oppituntia/ryhmä ja toteutus vähintään 1 harjoitekerta / päättöluokka/lukion aloitettava luokka. Ajankohta olisi lukukauden kevätpuolella. (Pälkäneen toimintasuunnitelma.)

Ohjaus lisäopetuksessa

Tarkennetuista toimintasuunnitelmista Ivalon kunnalla oli laajamittainen kuvaus lisäopetuksen kehittämisestä oppilaanohjauksen kehittämishankkeen puitteissa:

Ivalossa lisäopetus toimii koulussa toista lukuvuotta. Tänä lukuvuonna ryhmässä opiskelee kolme opiskelijaa. Akateemisten taitojen vahvistamista ohjaa pääsääntöisesti erityisluokan opettaja, joka toimii myös luokanvalvojana. Lisäopetukseen on laadittu opetussuunnitelma keväällä 2009, joka suuntaa toimintaa. Mahdollisuus jäädä lisäluokalle omalle kotipaikkakunnalle on tärkeä palvelu pohjoisen pienellä paikkakunnalla, mikä antaa nuorelle lisäaikaa suunnitella koulutus- ja uravaltintojaan sekä vahvistaa elämönhallintataitojaan.

Jokaiselle lisäluokan opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen oppimissuunnitelma, joka sisältää muun muassa tavoitteet, hahmotelman opinnoista, työharjoittelusta, koulutusaloihin tutustumisista, tarvittavista tukitoimista, arvioinnista ja seurannasta. Opiskelutaitojen kehittämisen lisäksi opiskelijalla on mahdollisuus korottaa peruskoulun arvosanoja ja suorittaa mahdollisuuksien mukaan ammatilliseen tutkintoon liittyviä kursseja. Käytännön työelämäharjoittelu on osa opiskelua.

Lisäopetuksen opiskelijat käyvät koulua tiistaista torstaihin. Työharjoittelua on perjantaisin ja maanantaisin. Harjoittelupaikkoina on hyödynnetty Inarin kunnan Viestintäpajaa ja paikallisia yrityksiä. Palaute harjoittelupaikoista on ollut myönteistä. (Ivalon toimintasuunnitelma.)

Jälkiseuranta ja -ohjaus sekä joustavien oppimispolkujen tukeminen

Peruskoulun päättävien nuorten hakeutuminen toisen asteen koulutukseen tapahtuu vuosittain melko samalla tavalla. Peruskoulun päättävien nuorten ikäluokka on nykyisin noin 65 000 nuorta. Vuonna 2007 nuorista noin 50 % aloitti opiskelunsa lukiossa ja 40 % ammatillisessa oppilaitoksessa. Yhteishaku toimii teknisesti varsin tehokkaasti, mutta joka vuosi löytyy myös lukio-opetuksen ja ammatillisen koulutuksen alkamattomien nuorten ryhmä. Vuonna 2007 yhteensä 8,5 % peruskoulun päättävistä nuorista ei aloittanut tutkintotavoitteista opiskelua. Nämä nuoret muodostavat opinto-ohjauksen kannalta tärkeän jälkiohjauksen kohderyhmän. Tämän koulutuksen ulkopuolelle jäävän ryhmän ohjausta voidaan Pirttiniemen (2004) mukaan pitää suomalaisen oppilaanohjaustyön mustana aukkona.

Peruskoulun päättäneitä vuonna 2007 oli yhteensä 65 235, joista⁴:

		oppilaita	%
Opiskelunsa aloitti	lukiossa	33 152	50,8
	ammatillisissa oppilaitoksissa	26 548	40,7
	10.luokalla tai ei aloittanut tutkintotavoitteisessa koulutuksessa	5 535	8,5

Toimintamallien kehittäminen perusopetuksen jälkeiseen ohjaukseen tulisi olla kaikilla paikkakunnilla keskeinen ohjaustoiminnan kehityskohde. Tätä kehittämisaluetta ei kuitenkaan tuotu kovin vahvasti esille ohjauksen toimintasuunnitelmissa. Tilanne voi kuitenkin olla niin, että monilla paikkakunnilla tätä ohjauksen toiminta-aluetta kehitetään jo muiden hankkeiden tai projektien puitteissa. Seuraavassa osiossa on koottu joitakin esimerkkejä jälkiohjauksen toimintamalleista Tampereella, Espoossa ja Vantaalla.

Espoossa toimii koulutuskuntayhtymä OMNIAN alaisuudessa erillinen *nivelvaiheen ohjauksen toimiyksikkö*, jonka palvelut on suunnattu Espoon, Kauniaisten ja Kirkkonummen nuorille. Nivelvaiheen ohjaajat tarjoavat yksilöllistä tukea ja ohjausta, kun:

- nuori on jäänyt peruskoulun jälkeen ilman opiskelupaikkaa.
- nuori on eroamassa tai eronnut toisen asteen oppilaitoksesta.
- nuori haluaa tietoa opiskelusta toisella asteella.
- nuori haluaa tietoa yhteishaun ulkopuolisista opiskeluvaihtoehdoista.

Nivelvaiheen ohjaajia voi tavata joko Omnian nuorten työpajoilla, ohjaajien toimitiloissa Kauniaisissa tai muussa sovitussa paikassa. Ohjaajat liikkuvat tarvittaessa nuorten luo. Nivelvaiheen ohjauksessa nuorille tarjotaan esimerkiksi vapaina olevia koulutuspaikkoja ammatillisessa koulutuksessa tai heitä ohjataan joustaville oppimispoluille nuoren elämäntilanne ja motivaatiot huomioonottaen. Joustavia koulutusmuotoja ovat esimerkiksi ammattistartit, työpajat ja lisäopetus. (Lisätietoja: <http://www.omnia.fi>.)

⁴ Lähde: <http://www.stat.fi/til/khak/tau.html>

Vantaalla jälkiohjausta perusopetuksen päättävälle toteutetaan *Kipinä- ja Kesäohjaamotoiminnan* kautta. Kipinä-työryhmän tehtävänä on auttaa kokonaan jatko-opintojen ulkopuolelle jääneitä tai jättäytyneitä nuoria löytämään mielekästä toimintaa ja säännöllinen päivärytmi. Kipinä-työryhmään ohjataan nuoria, jotka eivät ole ottaneet vastaan koulutusta, ovat keskeyttäneet opintonsa tai ovat jääneet kotiin ilman jatkosuunnitelmaa. Kipinä-työryhmä auttaa jatko-opintojen ulkopuolelle jääneitä tai jättäytyneitä 15–17 -vuotiaita nuoria. Työryhmä koostuu perusopetuksen, nuoris- ja aikuis-koulutuksen, nuorisopalveluiden sekä sosiaali- ja terveystoimen toimijoista.

Peruskoulun tai toisen asteen oppilaitoksen vastuuhenkilö tai muu vastuuhenkilö (esim. sosiaalityöntekijä) ohjaa nuoren Kipinä-työryhmään huoltajien suostumuksella. Peruskoulussa oppilaan vastuuhenkilö on oppilaanohjaaja, koulukuraattori, kouluterveydenhoitaja, erityisopettaja tai muu vastaava asiantuntija. Vastuuhenkilö tietää, mitä nuorelle kuuluu ja missä nuori on. Saatuaan perheeltä kirjallisen tiedonsiirtoluvan Kipinä-työryhmä pyrkii löytämään nuorelle sopivan koulutuspaikan tai tukimuodon. (Lisätietoja: www.vantaa.fi.)

Tampereella ylläpidetään *AKU-toimintaa*, joka on tarkoitettu peruskoulunsa päättäneille alle 18-vuotiaille nuorille. AKU:n perustehtävänä on ohjata nuoria ammattiin, koulutukseen ja uralle nuoren elämäntilanne huomioiden. Työtä tehdään yksilöohjauksena ja verkostotyönä sekä kunnassa että seutukunnallisesti. AKU:lla on kiinteä toimipiste Tampereella Sampolan koulun tiloissa, joissa toimii myös Tampereen perusopetuksen joustavan lisäopetuksen luokka.

AKU:n työ perustuu henkilökohtaiseen ohjaamiseen ja kunkin nuoren kohdalla tarvittavaan toimintaan. AKU:ssa nuori saa tukea ammatinvalinnassa, työelämään ja/tai koulutukseen tutustumisessa sekä opiskelussa perusopetuksen päättötodistuksen arvosanojen korottamiseksi. Tavoitteena on laajentaa nuoren kuvaa tulevaisuuden mahdollisuuksista yleensä ja ammatillisista opinnoista erityisesti, sekä tuoda näitä mahdollisuuksia lähemmäksi ja tavoitettavammiksi.

AKU:n kautta nuoret saavat monipuolisesti kosketuspintaa seudun koulutus- ja työelämäkenttään oman koulutus- ja työelämäpolkunsa löytämiseksi. AKU:n kautta onnistuu:

- haku oppilaitoksiin
- tutustuminen oppilaitoksiin
- oppilaitos- ja koulutuskokeilut
- työkokeilut yrityksissä ja työpaikoilla
- työmarkkinatuki -harjoittelut
- peruskoulun numeroiden korotus

AKU-toiminta on Pirkanmaan ammattiopiston (PAO) ja Tampereen ammattiopiston (TAO) järjestä-mää ja rahoittamaa toimintaa. Se toimii yhteistyössä perusopetuksen ja toisen asteen eli ammatillisen ja lukiokoulutuksen opinto-ohjaajien, kuraattorien sekä muiden nuorten hyvinvointia ja koulu-tusta edistävien tahojen kanssa. AKU palvelee kaikkia nuoria riippumatta näiden aiemmista oppilai-toksista tai tulevaisuuden suunnista.

AKU:n toiminta alkoi projektina syksyllä 2001 ja se vakiinnutettiin nivelvaiheen työksi virallisesti al-kuvuodesta 2006. (Lisätietoja: www.akutoiminta.fi.)

Leppävirran ja Varkauden kehittämishankkeessa vaihtoehtoisten oppimispolkujen suunnittelu ja organisointi mainitaan yhtenä tärkeänä ohjaustoiminnan kehittämistavoitteena. Toimenpiteitä ja havaintoja on kuvattu oheisessa laatikossa:

Tavoite:

- yksilölliset tarpeet huomioivien mallien kirjaaminen ja omaksuminen käytännöiksi
- toimijoiden yhteistyön kehittäminen ja vakiinnuttaminen

Toteutus:

- mahdolliset tutustumiskäynnit kunnissa, joissa ongelmaan on jo etsitty/löydetty yksilöllisiä ratkaisuja
- kootaan perusasteen, ammatilliselta toisen asteen ja lukion edustajista tiimi, joka selvittää nykyiset käytännöt kaupungin sisällä, tutustuu muiden kaupunkien käytäntöihin ja etsii omaan kuntaan sopivimmat mallit
- kuullaan eri tahojen asiantuntijoita, esim.: työ- ja elinkeinotoimisto, sosiaalitoimi, nuorisotoimi
- nuoria ohjataan yksilöllisesti koulutusalan vaihto- ym. vastaavissa tilanteissa samalla etsien näissä tilanteissa toimivampia yleistettävissä olevia ratkaisuja.

Havaintoja:

- lähes heti tiimin toiminnan alettua on alkanut valjeta esim. lisäopetuksen puuttumisen merkityksen laajuus, kyse ei ole vain nyt nivelvaiheessa olevista oppilaista/opiskelijoista, vaan tarvetta näille palveluille on myös aiemmin peruskoulunsa päättäneiden keskuudessa. Tiimi joutuu pohtimaan ”toimenkuvansa” rajausta
- tiimi pysähtyy aika ajoin pohtimaan, millaisia malleja on kokeiltu, miten ne ovat toimineet, ja voiko näistä edelleen kehittää toimivia/toimivampia ratkaisuja

Perusopetuksen ulkopuolella toteutettava muu ohjaustoiminta

Tarkennetuissa toimintasuunnitelmissa oli jonkin verran mainintoja peruskoulun ulkopuolella toimivien ohjausyksiköiden kehittämisestä. Esimerkiksi Vantaan oppilaanohjauksen kehittämisen toimintasuunnitelmassa on mainintoja ympärivuotisen ohjauskeskuksen suunnittelemisesta Vantaalle sekä mahdollisuuksien kartoittamisesta pääkaupunkiseudun yhteisen ympärivuotisen ohjauskeskuksen perustamiseksi.

Seinäjoen kehittämishankkeen puitteissa Seinäjoella on pilotoitu nuorille suunnattua hyvinvointikeskusta. Keskeisellä sijainnilla toimivan keskuksen tavoitteena on tarjota oppilashuolto- sekä ohjauspalveluita kaikille nuorille:

Oppilashuollon asiantuntijoista kootaan konsultaatio- ja resurssikeskus (lääkärit, psykologit, Nuorisosaama Steissi (sosiaalityö), erityispedagogiikan asiantuntija, nuorisotyö). Kehittämishanke- ja projektikoordinaattorina toimiva opinto-ohjaaja koordinoi toiminnan perustamis- ja aloitusvaihetta: tilat, henkilöresurssien käyttö, johtoryhmän perustaminen. Keskuksen johtoryhmän seuranta ja toiminnan arviointi koskien keskuksen liikkeellelähtöä tapahtuu loppuvuonna 2009. (Seinäjoen toimintasuunnitelma.)

Etsivän nuorisotyön toiminta on arvokas keino tavoittaa koulutuksen sekä hyvinvointipalvelujen piiristä ulkopuolelle jääneitä nuoria. Tärkeää on yhteistyö etsivän nuorisotyön kanssa koulutuksen

ulkopuolella olevien tavoittamiseksi. Muun muassa Oulussa tehdään yhteistyötä etsivän nuorisotyön kanssa.

Etsivän työn tavoitteena on tunnistaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa kaikki perusopetusvaiheen päättyessä tai sen jälkeen koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäävät nuoret sekä ohjata heidät elämäntilannettaan vastaavien palvelujen piiriin, esimerkiksi työ- ja koulutuskokeiluihin, peruskoulun lisäluokille ja työpajatoimintaan.

Jokaisessa Oulun seudun kunnassa on nimetty yhteyshenkilö, jolle tieto aktiivisen toiminnan ulkopuolelle tipahavasta nuoresta toimitetaan. Hän ottaa yhteyttä nuoreen sekä tarvittaessa nuoren vanhempiin/huoltajaan, kartoittaa nuoren senhetkisen tilanteen ja käynnistää toimenpiteet nuoren tarpeita vastaavan palvelun järjestämiseksi.

Toimintaohjeena on, että kuka tahansa voi ottaa yhteyttä yhteyshenkilöön. Tavoitteena on, että kynnys yhteydenottoon on mahdollisimman matala.

Ohjauksen tilan arviointi

Ohjauksen arviointi on olennaista ohjauksen tuloksellisuuden ja laadun arvioinnin kannalta. Systemaattisesti ja säännöllisesti toteutettu ohjauksen arviointi tarjoaa luotettavan ja tietoon perustuvan välineen ohjausjärjestelyjen vahvuuksien ja kehittämistarpeiden löytämiseksi. Arviointi- ja palaute-tieto auttaa kehittämään ohjaustoimintaa tarkoituksenmukaisesti ja paremmin nuorten tarpeita vastaaviksi. Arvioinnin taustalla tulisi olla yhteinen ja jaettu käsitys ohjauksen laadusta. Ohjauspalveluiden laatua on mahdollista tarkastella useassa viitekehyksessä. Aikaisempien arviointien pohjalta on kuitenkin voitu määritellä joitakin yleisiä laadullisia kriteereitä, joita ohjaustoiminnan järjestämiselle voidaan asettaa (Moitus ym. 2001; Kasurinen 2006, 17–18):

1. Ohjauksen käsitteistä ja tavoitteista on yhteinen käsitys oppilaitoksen sisällä sekä yhteistyöverkostoissa.
2. Ohjauksella on riittävät resurssit sekä selkeä ja toimiva vastuun- ja työnjako toimijoiden kesken.
3. Ohjausmenetelmiä käytetään monipuolisesti ja tarkoituksenmukaisesti.
4. Ohjaus kattaa koko opiskelijan polun ja seurantarjestelmä toimii opintopolun nivelvaiheissa.
5. Ohjauksen ja koulutuksen laatua arvioidaan säännöllisesti.
6. Ohjausta toteutetaan asiantuntijaverkostoissa eri oppilaitosmuotojen ja eri hallinnonalojen edustajien välisenä kumppanuusyhteistyönä.

Ohjauksen tilan arviointia suunniteltaessa olisi hyvä kiinnittää huomiota siihen, miten laaja konteksti arvioinnissa huomioidaan. Oppilaanohjaus on ensisijaisesti peruskoulussa tapahtuvaa toimintaa, mutta kokonaisvaltaisemmin nuorten oppimispolkua tukevassa ohjausjatkumossa on mukana useita tahoja ja palveluntuottajia. Alueelliset ohjauspalvelut sisältävät hallintorajoja ylittäviä toiminta-alueita. Näiden verkostojen toimivuuteen tulisi ohjauspalvelujen arvioinnissa myös kiinnittää huomiota. Ohjauksen toiminta-alueita ja resursseja organisaatioiden sisällä ja välissä näkyväksi tekevä sekä oppilaiden ja vanhempien sekä eri yhteistyötahojen näkemyksiä kartoittava arviointi on tehokas mahdollisuus vaikuttaa palvelujen resursointiin ja kehittämiseen.

Laihialla oppilaanohjauksen arviointiin osallistuvat oppilaat, heidän huoltajansa, opettajansa, rehtori ja opinto-ohjaaja:

Tavoitteena on pyrkiä lisäämään kaikissa kunnan kouluissa ohjauksen itsearviointia ja seuranta, jolloin jokainen koulu voisi löytää toiminnastaan kohdat, joihin kehittämistyöllä voi vaikuttaa. Itsearviointilla pyritään siihen, että jokaisella opettajalla ja koulussa työskentelevällä olisi valmiudet kehittää omaa toimintaansa oppilaiden parhaaksi. (Laihian toimintasuunnitelma.)

Vantaalla ohjauksen kaupunkitason arviointi toteutetaan ja organisoidaan seuraavasti:

Arvioinnista tiedottaminen

- peruskoulut
- oppilaat ja huoltajat
- intra
- kaupungin verkkosivut
- Wilma ja Fronter

Muu tiedottaminen (kuntatasoista)

- perusopetuksen rehtorit
- eri toimialojen verkostotoimijat, monialainen verkostoseminaari
- Vantaan kaupungin verkkosivuilla ja Intrassa kehittämistoiminnan sivustot, joita päivitetään säännöllisesti
- tiedottaminen mediassa, lehtijulkaisut

Arvioinnin toteutus

Vastuutahot

- oppilaanohjaaja
- oppilaanohjauksen koordinaattori
- opetustoimen suunnittelija
- ideointiin osallistuvat pääkaupunkiseudun ohjauksen kehittämistyöryhmä ja Vantaan monialainen oppilaanohjauksen kehittämistiimi

Kohderyhmä

- Vantaan ylä- ja yhtenäiskoulujen 9.lk:n oppilaat
- oppilaiden huoltajat
- oppilaanohjaajat
- ylä- ja yhtenäiskoulujen rehtorit.

Selvitystyön tekeminen nuorten sijoittumisesta Kipinän tarjoaman ohjauksen jälkeen

- projektityöntekijä selvittää Kipinään lukuvuonna 2008 - 2009 ohjautuneiden nuorten (92) sijoittumista ohjauksen jälkeen ja nuorten kokemuksia saadusta tuesta.
- työntekijä on suoraan yhteydessä nuoriin ja haastattelee nuoria joko puhelimitse tai tapaamalla nuoren henkilökohtaisesti.
- projektityöntekijä selvittää, kuinka moni ilman jatkokoulutuspaikkaa oleva nuori ei päädy Kipinään ja miksi näin tapahtuu. Selvityksen kohteena ovat syksyllä 2009 Kipinään päättömät nuoret.
- työntekijä pyrkii ohjaamaan nuoret ohjauksen ja tuen piiriin.

Vastuutahot

- opetustoimen suunnittelija
- oppilaanohjauksen koordinaattori
- projektityöntekijä

(Vantaan toimintasuunnitelma)

Turun kaupungissa keskeisenä kehittämisen välineenä nähdään oppilaanohjauksen saatavuuden arviointi ja Oppilaanohjauksen tila Turussa 2009 -arviointi. Arvioinnin tuloksia esitellään laajasti eri sidosryhmille: opetuslautakunnalle, kaupungin johdolle, koulujen rehtoreille ja opettajakunnille sekä oppilaanohjaajille. Arvioinnin tavoitteena on saada Turkuun lisää oppilaanohjausresursseja siten, että lukuvuoden 2011–2012 alkuun mennessä Turussa olisi 1 oppilaanohjaaja n. 250 oppilasta kohden.

Kehittämistoimintaan keskeisesti liittyy myös toiminnan jatkuva seuranta ja arviointi. Juupajoella ja Orivedellä hankkeen toteutumista seurataan työryhmän kokouksissa, joista kirjoitetaan muistiot. Hankkeen toteutumista arvioidaan loppuraportin yhteydessä. Loppuraporttiin kirjataan hankkeen hyväksi koetut käytänteet, joiden jatkaminen on perusteltua ilman ulkopuolista rahoitusta. Oppilaanohjauksen arvioinnista saaduista tuloksista kirjataan johtopäätökset toiminnan kehittämiseksi. (Turun toimintasuunnitelma.)

4.2 Moniammatillisuus ja verkostoituminen

Suomalaisen julkisen sektorin palveluja koskevassa lainsäädännössä on useita mainintoja viranomaisten välisestä yhteistyöstä. Lainsäädäntö antaa myös taustarakenteet paikallisten ohjauksen palvelujärjestelyiden tuottamiseen ja toteuttamiseen moniammatillisessa ja monihallinnollisessa yhteistyössä. Moniammatillista viranomaistyötä ja sen lakisääteistämistä selvittävän poikkihallinnollisen työryhmän mukaan julkisen sektorin viranomaisyhteistyössä on kuitenkin useista syistä parantamisen varaa (Opetusministeriö 2009, 16). Ongelmia viranomaisyhteistyölle aiheuttavat hallinnonalojen ja yksittäisten viranomaisten erilaiset tulkinnat siitä, voiko nuoria koskevaa tietoa siirtää tai välittää eteenpäin. Nuoren kannalta tilanne on ongelmallinen silloin, jos nuori jää tarpeellisten tietojen siirtämättömyyden vuoksi palvelujen ulkopuolelle.

Nuoren kannalta riskialteimpia kohtia koulutuspolulla ovat nk. siirtymä- ja nivelvaiheet, joissa siirtyään esimerkiksi perusopetuksesta jatko-opintoihin tai koulutuksesta työelämään. Yksi tärkeä siirtymäkohta voi myös olla muutto toiselle paikkakunnalle. Näissä esimerkkitalanteissa on usein riski palvelujen ulkopuolelle jäämisestä. Nuorten julkisten palvelujen kehittämishankkeissa on tunnistettu seuraavia tilanteita, joissa nuori tarvitsee erityistä tukea ja ohjausta ja joihin siksi tulisi palvelujärjestelyissä kiinnittää erityistä huomiota (Opetusministeriö 2009, 16):

- nuori ei osallistu oppivelvollisuusikäisenä perusasteen koulutukseen ja nuoren huoltajat kokevat tarvitsevansa viranomaisapua tilanteen selvittämiseksi
- nuori ei ole hakenut yhteishaussa jatko-opiskelupaikkaa
- nuori ei ole saanut jatko-opiskelupaikkaa
- nuori ei ole vastaanottanut saamaansa jatko-opiskelupaikkaa
- nuori ei ole aloittanut opintojaan saamassaan jatko-opiskelupaikassa tai nuori keskeyttää toisen asteen opinnot siirtymättä toiselle opintoalalle, töihin tai muuhun aktiiviseen toimintaan
- nuori ei työllisty ja hänen arvioidaan tarvitsevan moniammatillista yhteistyötä
- nuori keskeyttää toistuvasti hänellä suunnitellut aktivointipalvelut
- nuori keskeyttää ase- tai siviilipalveluksen
- nuori arvioi tarvitsevansa tukea elämäntilanteensa järjestämiseen
- nuori arvioi tarvitsevansa moniammatillista palvelukokonaisuutta, joka räätälöidään hänelle asiakaslähtöisesti
- nuori itse pyytää päästä toiselle viranomaiselle tai toisen sektorin palveluihin.

Parhaiten yhteistyö onnistuu silloin, kun moniammatillinen yhteistyö on syntynyt keskinäisen luottamuksen ilmapiirissä ja kun yhteistyöhön osallistuvat toimijat tuntevat riittävästi toistensa palveluvalikoimaa ja työkulttuuria. Toimiva moniammatillinen viranomaisyhteistyö edellyttää suunnitelmallisuutta, koordinaatiota, asioiden valmistelua ja toiminnan johtamista sekä riittäviä taustatietoja, jotka tukevat nuoren tarvitseman palveluketjun rakentamista (Opetusministeriö 2009, 16).

Sektoroituneessa ja vahvasti työkatoon perustuvassa palveluorganisaatiossa haasteena on saavuttaa yhteinen ja jaettu asiakkuusnäkökulma, jossa nuori on kaikkien toimijoiden *yhteisenä asiakkaana*. Jukka Vehviläisen (2006) mukaan nuoren näkeminen yhteisenä asiakkaana saattaa olla ensimmäinen merkittävä askel siinä prosessissa, jonka lopputuloksena eri toimialojen edustajat näkevät oman osaamisensa ja ammattitaitonsa suhteessa toisten toimijoiden työhön ja kykenevät hyödyntämään omassa työssään myös toisten asiantuntijoiden osaamista (Vehviläinen 2006, 28.)

Tarkennettujen toimintasuunnitelmien mukaan alueellinen yhteistyö rakentuu paikallishankkeissa toiminnan organisoinnin ja koordinoinnin pohjalle tuottamalla eri hallintokuntien välisiä monihallinnollisia ohjausryhmiä ja työryhmiä. Lisäksi eri toimijat kohtaavat toisiaan ja tutustuvat toistensa toimintatapoihin tapaamisten, vierailujen sekä yhteisten koulutusten avulla. Erilaisia käytäntöjä pyritään levittämään ja jakamaan myös sähköisten oppimisympäristöjen kautta. Hankekaudella alkanut verkostoituminen on monilla paikkakunnilla poikunut uusia toimintamalleja ja tiivistänyt ohjausammattilaisten yhteistyötä:

Oppilaanohjauksen ja Kelpo -hanke on nivottu yhteen siten, että molemmilla on jatkossa sama ohjausryhmä. Toiminnot sovitetaan yhteen välttämättä päällekkäisyyksiä. (Järvi-Pohjanmaan seudun toimintasuunnitelma.)

Tavoitteena on eri POP -hankkeiden kanssa luoda yhteinen ohjausryhmä, johon saataisiin laajemmin eri hallintokuntien päättäjiä ohjaamaan Vaasan kaupungissa tapahtuvaa kehittämis-toimintaa. (Vaasan toimintasuunnitelma.)

Opinto-ohjaustiimin tapaamiset ovat tiivistäneet peruskoulun opinto-ohjaajien rivejä ensimmäisellä hankekaudella. Toisella hankekaudella tarkoituksena on jalostaa yhteistyötä niin, että se tukee ohjauksen kehittämistä ja työssä jaksamista. (Kokkolan toimintasuunnitelma.)

Turun kristillisessä opistossa verkostoitumisella pyritään lisäämään yhteistyötä opiskelijahuollon henkilöstön ja kaupungin oppilaanohjauksen tahojen välillä. Tavoitteena on toteuttaa verkostoituminen vaiheittain lukuvuoden 2009–2010 aikana ensin keskeiset yhteistyötahot kartoittamalla, yhteistyön toteutumista arvioimalla ja yhteistyökumppaneiden toiveita ja palautetta kysymällä.

litissä yhteistyötä on syvennetty nuorisotyön ja koulun välillä siten, että nuorisotyöryhmä kokoontuu säännöllisesti lukuvuoden aikana seuraaviin tapahtumiin koululla:

- vanhempainillat, seiska- ja kasipäivät
- tutuksi -tour 6. luokille toukokuussa
- nuorisotyöntekijöiden koulupäivystys viikoittain
- nuorisotyöryhmän yhteistyö mm. tukioppilaiden kouluttamisessa
- k-12 -koulutus nuorisotyöryhmän jäsenille sekä kunnan ja seurakunnan nuorisotyöntekijöille.

Moniammatillista verkostoyhteistyötä on monipuolisesti tehty myös Padasjoella kunnan, seurakunnan ja 4H-yhdistyksen nuorisotyöntekijöiden kanssa. Nuorisotyöntekijä vierailee koululla keskiviikkoisin, ja lisäksi yhteistyötä tehdään erilaisina teemapäivinä (esim. väkivallaton päivä, liikuntapäivä, selvä pää -päivä, liikennekasvatuspäivä). Nuorisotyöntekijän ja seurakunnan vierailut on kokemusten

mukaan koettu koulussa mielekkäiksi. Samalla myös opettajilla on mahdollisuus keskustella nuorisotoimijoiden kanssa. Yhteistoiminnasta laaditaan moniammatillisen yhteistyön opas.

Heinolassa moniammatillista yhteistyötä tehdään muun muassa perusasteen ja nuorisotyön Starttipajan kanssa. Yhteistyö on suurimmaksi osaksi koettu toimivaksi:

Oppilaan tukeminen perusopetuksen suorittamisessa tilanteessa, jossa on motivaatio-ongelmia, aiheettomia poissaoloja, sosiaalisia vaikeuksia. Opettajia tiedotetaan, oppilashuoltoryhmä tekee koulun osalta päätökset Starttipajalle siirrettävistä oppilaista, asianomaisten oppilaiden huoltajien kanssa keskustellaan. Yhteistyöllä on pystytty tukemaan motivoitumattomien oppilaiden koulunkäyntiä, mutta haasteena on oppiaineiden opiskelu Starttipajapäivinä. (Heinolan toimintasuunnitelma.)

Seudullinen yhteistyö

Kehittämistoiminta on virittämässä useilla paikkakunnilla seututasoista yhteistyötä. Toimintasuunnitelmien mukaan seudullinen yhteistyö on laajentanut kehittämisen kokonaisvoimavaroja tuoden ammatillista monipuolisuutta sekä tehokkuutta alueellisten resurssien käyttöön. Seudullisessa yhteistyössä näkökulmat laajenevat, ja alueen koulutus- ja työelämäntuntemus tulee paremmin tutuksi.

Esimerkiksi Pirkanmaalla toisen asteen koulutus on seutukunnallista, ja tämä luo tarpeen kehittää seudulliset toimintamallit ohjausta tukemaan. Tampereella seutukunnallisen yhteistyön tavoitteet liittyvät seutukunnallisen nivelvaiheyhteistyön virittämiseen, koulutustietouden levittämiseen sekä koulutustilaisuuksien järjestämiseen seutukunnallisesti:

Seutukunnallisen yhteistyön lisääminen ja koulutustiedon levittäminen sekä koulutustilaisuuksien järjestäminen yhdessä muiden toimijoiden kanssa:

- *seutukunnallisen nivelvaihe-yhteistyön toimintamallin kehittäminen, erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden huomiointi.*
- *seutukunnan ohjauksen perusopetuksen ja toisen asteen opinto-ohjaajien muodostama työryhmä laatii suunnitelman Pirkanmaalle.*
- *seurataan aluehallinnon lakiuudistuksen vaikutuksia.*
(Tampereen toimintasuunnitelma.)

Savonlinnassa seudullista yhteistyötä suunnittelee ja koordinoi seudullinen kehittämistiimi, jonka rungon muodostavat valtakunnallisiin kehittämiskoulutuksiin osallistuneet/osallistuvat henkilöt. Seudullinen kehittämistiimi vastaa alueellisen opiskelun tuen ja oppilaanohjauksen suunnitelman laatimisesta Savonlinnan alueelle. (Savonlinnan toimintasuunnitelma.)

Posiolla seudullista yhteistyötä tehdään järjestämällä Kuusamon ja Posion ohjausryhmän yhteisiä kokoontumisia, toteuttamalla yhteisiä koulutuksia Itä-Lapin seudulla sekä järjestämällä seudun opinto-ohjaajien kokouksia Kuusamossa. Oppilaille seudullinen yhteistyö näyttäytyy laajempina mahdollisuuksina tutustua seudullisesti toisen asteen oppilaitoksiin sekä suorittaa TET -jaksoja toisella paikkakunnalla. (Posion toimintasuunnitelma.)

Hyvien käytäntöjen levittäminen alueella

Hyvien käytäntöjen levittäminen kunnassa eri ohjaustoimijoiden kesken mainitaan hankesuunnitelmissa usein, mutta konkreettisia keinoja tähän on esitelty vain muutamissa. Toimintamallien levittäminen tapahtuukin usein epämuodollisesti ja ”suusta suuhun” kokemuksellisen tiedon kautta. Hankkeiden aikana luodut käsikirjat ja dokumentoinnit ovat osaltaan käytäntöjen leviämistä. Helsingissä ollaan luomassa verkkoympäristöä kehitettyjen ja pilotoitujen käytäntöjen reaaliaikaiseen levittämiseen:

Otetaan käyttöön Fronter-huone pilottimallien esittelemiseksi, tiedon levittämiseksi ja verkostokeskustelun mahdollistajaksi. Toimintakaudella 2009–10 on tarkoitus nivoa pedagogisen kehittämisen kautta syntyneitä osaamista oppilaanohjauksen Fronter –verkostoon (mm. pilottikoulujen kehittämät toimintamallit ja –menetelmät). Tavoitteena on käyttää virtuaalista osaamisverkostoa kehittämiseen, vakiinnuttamiseen ja jalkauttamiseen. (Helsingin toimintasuunnitelma.)

4.3 Ohjaustoiminta oppilaitostasolla

Vaikka ohjaus on ytimissään yksilötason toimintaa ja yksilöllinen tuki oppilaalle, se tapahtuu laajemmassa yhteydessä, kouluyhteisön sisällä. Koululainsäädäntö edellyttää, että koko oppilaitoksen henkilöstö osallistuu opinto-ohjaukseen. Ohjauksen näkökulmasta oppilaitos voidaankin ymmärtää organisaationa, joka kokonaisuutena varmistaa, että opiskelija saa riittävästi tukea oppimisessaan, opinnoissaan ja koulutus- ja uravalintoja tehdessään. Oppilaitosten verkostoituminen ja yhteistyö eri toimijoihin ja toisiin oppilaitoksiin puolestaan tarkoittaa, että ohjauspalvelut ja ohjausta tukeva toiminta ulottuvat myös oppilaitosten rajojen ulkopuolelle.

Vuorisen & Sampsonin mukaan (2000) ohjauksen tarkastelu oppilaitoksen *toimintastrategisella tasolla* mahdollistaa ohjauksen hahmottamisen laajemmin kuin yksittäisten ammattilaisten toimenkuvina. Oppilaitostasoinen ohjaustoiminnan suunnittelu antaa lisäksi mahdollisuuden yksilöidä oppilaitoksen toimintakulttuuriin soveltuvat ratkaisut ohjauksen järjestämisessä. Ohjauspalveluja tulee olla saatavilla kaikille, ja olisi myös varmistettava, että opiskelijat ja oppilaitoksen koko henkilöstö tietävät, mitä ohjauksellista tukea koululla on tarjota ja kuka vastaa mistäkin toiminnasta. Tämä edellyttää yhteistä tietoisuutta ja läpinäkyvyyttä opinto-ohjauksen toimintatavoista, työnjaosta, resursseista ja johtamisesta (Vuorinen & Sampson 2000, 50–51).

Tarkennettujen toimintasuunnitelmien mukaan oppilaanohjauksen kehittämisessä oppilaitoksissa sovelletaan seuraavia toimintatapoja:

- oppilaitoksen henkilökunnasta koostuvien kehittämistyöryhmien perustaminen (esimerkiksi luokanohjaajan työtä kehittävä työryhmä)
- tukimateriaalin kokoaminen ja käytäntöjen dokumentointi koko oppilaitoksen käyttöön
- henkilöstön koulutuspäivät ja opettajien virkaehtosopimukseen kuuluvat koulutukset
- opinto-ohjaajan roolin vahvistaminen ohjauksen koordinoijana ja työnohjaajana
- ohjauksen arviointi- ja kehityskeskustelut johdon sekä opetushenkilöstön kanssa (esimerkiksi johtokunnan kokoukset, opettajakunnan kokoukset)

- ohjaukseen liittyvä arviointi/palaute oppilailta, opetushenkilökunnalta ja vanhemmilta (kyselyt, palaute vanhempainilloista) ja tulosten käsittely yhdessä
- samaa luokkaa opettavien opettajien yhteispalaverit

Koko henkilökunnan sitouttaminen ohjaustoimintaan on toteutettu Eurajoen kristillisessä opistossa seuraavasti:

- *kaikkien opettajien osallistuminen lukuvuoden alun ryhmäyttämispäivään (retki)*
- *ohjaustoiminnasta keskustellaan työpaikkakokouksissa*
- *koulun muun henkilökunnan osallisuus: talonmiehen mukana olo syksyn retkipäivänä onnistui; oppilaat tutustuivat myös häneen paremmin.*

Hirvensalmella on myös tavoitteena järjestää rehtoreille ja opetushenkilöstölle koulutusta ”Ohjaus koko koulun tehtävänä” -teemalla. Koulutukseen hankitaan ulkopuolisia asiantuntijoita, koulutusten suunnittelusta vastaa seutukoordinaattori ja opinto-ohjaajat. Täydennyskoulutuksen järjestämisessä tehdään yhteistyötä oppilashuollon kehittämistoiminnan kanssa.

Perusopetuksen opettajien ohjaustaitojen kehittäminen Turun kristillisessä opistossa:

Tavoite:

- linjavastaavien ja aineenopettajien ohjaamiseen liittyvän ammattitaidon kehittäminen
- painotus varhaisessa puuttumisessa, ennaltaehkäisevissä menetelmissä, vuorovaikutustaidoissa, yksilökohtaisessa ohjaamisessa ja ryhmädynamiikan näkökulmissa. Opettajien tiedotus, käytänteiden kehittäminen ja oppilaitoksen sisäinen koulutus
- opettajien ohjaus talon ulkopuolisiin koulutuksiin
- kokemusten vaihto oppilaitosverkostoissa

Toteutus: 2009–10:

- opettajien ohjaustaitojen kartoitus ja kehittämistarpeiden määrittely
- ohjaamiseen liittyvien käytänteiden ja tiedotteiden selkiyttäminen
- koulutustilaisuudet, tiedotus ja vuorovaikutus
- 2010: Arviointi: kehittämiskohdat, hyvät kokemukset ja jatkotoimenpiteet

Luokanohjaajan ohjaustoiminnan kehittäminen

Oppilaitostasaisen ohjaustoiminnan painopisteeksi on useilla paikkakunnilla valittu luokanvalvojien tai -ohjaajien toiminnan kehittäminen, jotta se tukisi vahvemmin koulun oppilaanohjauksen tavoitteita ja sisältöjä. Tämä on tapahtunut järjestämällä luokanvalvojina toimiville opettajille koulutusta sekä laatimalla nk. luokanvalvojien oppaita ja kansioita. Luokanohjaajan tukimateriaali voi olla esimerkiksi oman luokan oppilaiden haastattelu- ja kyselyohjeita, vanhempien kanssa käytävien kasvat- ja kehityskeskustelujen ohjeistusmateriaalia tai/ja luokanvalvojalle hyödyllistä tietoa oppilaanohjauksen kannalta tärkeitä ajankohdista ja muista nuorille tarjolla olevista ohjaus- ja tukitoimista sekä alueellisista yhteistyötahoista.

Luokanohjaajan työhön liittyvien käytänteiden kehittäminen, yhtenäistäminen ja kirjaaminen alueelliseen ohjauksen käsikirjaan (Leppävirta ja Varkaus)

Lähtötilanne:

- OKE1 aikana tuli ilmi, että kouluissa on hyvin erilaisia toteutusmalleja luokanohjaajan toimintaan. Osassa alueen kouluista oppilaanohjaus luokanohjaajan tehtävänä on hyvin jäsentymätöntä, jopa puutteellista.

Uudistava toiminta:

- kerätään nykyisiä käytäntöjä kuntien kouluista
- kirjataan suunnitelmallinen malli luokanohjaajan toiminnasta ja luokanohjaajan tuntien sisällöistä, nykyisten käytänteiden kirjaaminen loka-marraskuussa
- elokuussa 2010 ohjauksen käsikirjaan kirjattuja luokanohjauksen käytäntöjä aletaan toteuttaa kouluissa
- järjestetään luokanohjaajan tehtäviin liittyvää koulutusta
- oppilaanohjaaja tekee yhteistyötä luokanohjaajien kanssa käytänteiden kirjaamisessa, kehittämisessä ja käytäntöön viennissä

Helsingin Suomalaisessa yhteiskoulussa luokanvalvojan roolia vahvistetaan oppilaanohjaajan sekä oppilashuoltoryhmän tukemana. Luokanvalvojat tapaavat tällä hetkellä lukuvuosittain luokkansa oppilaat henkilökohtaisesti. Oppilaanohjaaja yhdessä luokanvalvojan kanssa suunnittelee tapaamisten teemat ja sisällöt.

Alavudella ollaan ottamassa käyttöön luokkakohtaiset oppilaskyselyt, joiden tavoitteena on antaa tietoa luokanvalvojille omasta luokasta. Yhteen koottuna tulokset toimisivat myös ohjauksen (koulutason) organisoinnin pohjana. Kyselyt toteutettaisiin ja luokkakohtaiset tiedot kerättäisiin neljännesvuosittain yhteistyössä luokanvalvojen kanssa.

Aineenopettajan ohjaustoiminnan kehittäminen

Opetussuunnitelmien perusteiden mukaan aineenopettajan tehtävänä on välittää yhteiskunta- ja työelämä tietoutta oppilaille oman oppiaineensa sisällä. Oppimisen ohjaus ja oppilaiden sosiaalinen tukeminen on lisäksi koko koulun henkilökunnan tehtävä. Useilla paikkakunnilla pyritään tekemään näitä aineenopettajan työhön linkittyviä toimintoja näkyväksi. Aineenopettajan ohjauksen työnkuvan hahmottamista on edistetty täydennyskoulutuksella ja oppilaitoksen sisäisenä kehittämistoimintana. Opinto-ohjaajan roolia konsultoivana ja koulutason ohjaustoiminnan asiantuntijana on tavoitteena vahvistaa.

Nakkilassa aineenopettajien tekemää ohjaustyötä ollaan kehittämässä koulutuksen avulla. Tavoitteena on antaa tietoa ohjauksen tavoista ja päämääristä ja perehtyä koulukohtaisesti aineenopettajien tekemään ohjaukselliseen työhön. OpeTET -toiminta liitetään osaksi aineopintojen ohjausta. (Nakkilan toimintasuunnitelma.)

4.4 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Koulu ja koti muodostavat lapsen ja nuoren kaksi tärkeää kehitys- ja kasvatusyhteisöä. Lapsi ja nuori elää samanaikaisesti näiden kahden kasvatusympäristön vaikutuspiirissä, minkä vuoksi kodin ja koulun välinen vuorovaikutus ja yhteistyö on lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja hyvinvoinnin kannalta oleellista (Rimpelä 2008; Opetushallitus 2004.). Yhteistyön onnistumisen kannalta on tärkeää, että vanhemmat kokevat, että heidän näkemyksiään lapsensa koulunkäynnissä arvostetaan. Hyvä vuorovaikutus kotien kanssa lisää myös opettajien oppilaantuntemusta, mikä auttaa opetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Nuoren oppimispolku haasteineen, onnistumisineen ja päätöksentekotilanteineen tapahtuu sosiaalisissa verkostoissa ja suhteissa vertaisryhmään sekä vanhempiin (ks. esim. Vanhalakka-Ruoho 2007, 27–28). Lasten ja nuorten hyvinvointiin vaikuttaa vahvasti hänen lähiympäristönsä ja siinä olevat aikuiset. Lapsi ilmaisee oman lähiympäristönsä hyvinvointia tai pahoinvointia omalla käyttäytymisellään. Siksi lasta voidaan tukea myös parhaiten kehitysympäristöjä tukemalla ja vahvistamalla (Rönkä & Kinnunen 2002, 4).

Lasten ja nuorten hyvinvointipalveluita tuotetaan yhä enenevässä määrin ongelmiin reagoivasti ja yksilöasiakkaille, jolloin vastakohtana näyttäytyy perheiden ja nuoren sosiaalisen lähipiirin varhainen tukeminen. Tätä havaintoa voidaan pohtia myös koulun toiminnassa ja oppilaanohjauksessa, jolloin kysytään, kuinka hyvin koti ja vanhemmat ovat mukana oppilaan koulunkäynnissä ja opiskelun tuessa. Oppilaanohjaus voi olla keskeinen linkki ottaa vanhemmat paremmin osallisiksi oman lapsensa oppimiseen ja opiskelun tukemiseen. Arviointien mukaan vanhemmat arvostavat ja toivovat oppilaan, opettajien ja huoltajien välisiä yhteiskeskusteluita sekä aloitteellista yhteydenpitoa koululta (Rimpelä 2008, 42; Numminen ym. 2002, 249).

Tarkennettujen oppilaanohjauksen toimintasuunnitelmien valossa kodin ja koulun yhteistyötä ollaan edistämässä monin eri tavoin. Sastamalassa ollaan ottamassa käyttöön kaupungin vanhempainkouluhankkeen laatima työvälineistö kodin ja koulun yhteistyöhön. Vanhempainiltoja uudistetaan ja muutetaan toiminnallisempaan ja keskustelua virittävämpään suuntaan. Keskustelua ovat olleet virittämässä lisäksi koulun ulkopuoliset asiantuntijat. Tähänastisten kokemusten mukaan huoltajia on osallistunut aiempaa enemmän vanhempainiltoihin. *Vanhempainkoulu* voi olla erillinen kurssi tai ilta, jonka kautta vanhemmille pyritään antamaan tukea ja välineitä vanhemmuuden tukemiseksi. (Katso esim. <http://www.operatiotoivo.fi/vanhempainkoulu>.)

Toholammilla on kehitetty luokkaillat -toimintamallia, jossa vanhemmat kokoontuvat keskustelemaan luokan, koulun ja oppilaiden toiminnasta luokanvalvojan, terveydenhoitajan, erityisopettajan ja opinto-ohjaajan kanssa pienryhmissä. Luokkaillat toteutetaan kaikilla luokilla vuosittain.

Helsingin Saksalaisessa koulussa vanhemmat ovat aktiivisesti mukana koulun työelämään tutustumisen toteuttamisessa. Vanhemmat tarjoavat koulun oppilaille mahdollisuuksia vierailu työpajoillaan kuluvan lukuvuoden aikana. Toimintaa laajennetaan kodin ja koulun väliseksi yhteistyömuodoksi 7. luokalle, jolloin oppilaiden vanhemmat tulisivat kertomaan omasta työstään koululle. (Helsingin Saksalaisen koulun toimintasuunnitelma.)

Eurajoen kristillisessä opistossa toteutetaan vanhempien haastattelut ennen lukukauden alkua. Kokemusten mukaan henkilökohtaisten tapaamisten aloittaminen jo kesällä on antanut hyvän pohjan lukuvuoden työhön ja kynnys yhteydenottoihin on madaltunut. (Eurajoen kristillinen opisto.) Luvialla ollaan keskitetysti järjestämässä alueellisia tilaisuuksia ja tapahtumia vanhemmille. Tätä varten ol-

laan keräämässä myös kaikkien yläkoulujen vanhempien sähköpostiosoitteet tiedottamisen tehostamiseksi. (Luvian toimintasuunnitelma.)

Harjavallan kunnassa oppilaanohjauksen yhteistyöverkoston tavoitteena on kerätä alueen huoltajista ryhmä, joka kiertää kouluilla esittelemässä omia urapolkujaan ja ammattejaan. 9. luokkien vanhempainiltaa muutetaan jatkokoulutukseen painottuvaksi illaksi, jossa ovat mukana alueen eri oppilaitokset sekä yritykset ja työvoimahallinto. (Harjavallan toimintasuunnitelma.)

Joroisissa toteutetaan kuntien kouluissa nettipohjainen kysely kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä. Kodin ja koulun välisen yhteistyön kehittämiseen osallistuvat nuorisotoimi, sosiaalityö ja terveys-toimi. Myös vanhempainkoulutoimintaa ollaan kokeilemassa. (Joroisten toimintasuunnitelma.)

lialmella on tavoitteena tehostaa ja monipuolistaa kodin ja koulun yhteistyötä järjestämällä toiminnallisia vanhempainiltoja sekä keräämällä palautetta vanhemmilta. Uudistettujen ohjauksen sivustojen toivotaan myös madaltavan sekä vanhempien että oppilaiden kynnyksiä yhteydenpitoon ohjausasioissa. (lialmen toimintasuunnitelma.)

4.5 Nuorten osallisuus ohjauksessa

Nuorten ja lasten kuuleminen ja mukaan ottaminen heitä koskevien asioiden suunnitteluun ja toteutukseen on usein kiinni aikuisten muistamisesta, osaamisesta ja tahtotilasta. Nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuudet on vahvistettu lainsäädännössä. Yhtenä sopimuksellisuuden elementtinä voidaan pitää nuorisolakiin (72/2006) kirjattua velvoitetta, jonka mukaan kuntien on kuunneltava nuoria heitä koskevissa asioissa.

Osallisuus toteutuu tai on toteutumatta erilaisten vuorovaikutustilanteiden ja esimerkiksi oppilaitosten toimintakulttuurin kautta. Koulua koskevissa tutkimuksissa on toistuvasti tuotu esiin se, kuinka peruskoulun ns. piilo-opetussuunnitelma voi olla täysin vastakkainen osallisuutta edistävien tavoitteiden kanssa (ks. esim. Vesikansa 2004). Koulussa alkaneet epäoikeudenmukaisuuden kokemukset saattavat pahimmillaan rapauttaa nuoren uskoa oikeudenmukaisuuteen. Epäluottamuksen kokemukset vahvistavat epäluottamusta, yksilön vastuun korostaminen heikentää yhteisvastuun kantamista ja eriarvoisuuden kokemukset rapauttavat uskoa tasa-arvoon.

Nuorten osallisuuden varmistaminen on ymmärrettävä organisaation ja siinä toimivien aikuisten aloitteesta lähteväksi toiminnaksi. Vehviläinen (2006, 78) toteaa, että osallisuudessa on kysymys sopimuksellisuudesta ja neuvotteluista, joissa nuorille annetaan ääni ja vaikuttamismahdollisuuksia suhteessa organisaatioihin ja aikuisiin. Tärkeätä on aktiivisesti tarjota nuorille mahdollisuuksia osallistua ja päästä näihin neuvotteluihin (vrt. Gretscher 2002, 83). Myös Kasurinen (2008, 140) on todennut, että ohjauspalveluita käyttävien opiskelijoiden vaikuttamiskanavia tulisi kehittää ohjauksen palautejärjestelmien avulla ja mahdollistamalla lisäksi aito osallistuminen keskusteluun erilaisissa työryhmissä.

Elinaikaisen ohjauksen laatukriteereissä on korostettu kansalaisten osallistumista laadun varmistukseen palvelujen käyttäjinä (CEDEFOP 2005; ks. myös Karjalainen & Kasurinen 2006, liite 1). Ottamalla eri käyttäjäryhmät mukaan palvelujen suunnitteluun ja arviointiin voidaan parantaa palvelujen kohdentamista. Nuorilta itseltään saadun palautetiedon avulla ohjauksen eri toimintoja voidaan tuottaa, kohdentaa ja suunnitella entistä paremmin vastaamaan nuorten käyttäjäryhmien tarpeita.

Osallisuutta lisääviä toimintamalleja

Savonlinnassa on resursoitu hankerahaa oppilaiden osallisuuden lisäämiseen. Tavoitteena on ollut lisätä oppilaiden osallisuutta oppilaskunta-, tukioppilas- ja kummioppilastoiminnan kehittämisen kautta. Toiminnassa ovat mukana tukioppilaat, koulujen rehtorit ja toiminnasta vastaavat luokanopettajat ja aineenopettajat.

Kuusamossa lapsi- ja nuorisopoliittisen kehittämisohjelman työskentelyssä vahvistetaan nuorten mahdollisuuksia vaikuttaa siten, että nuoret osallistuvat aktiivisesti kehittämisohjelman työskentelyyn. Nuorille on pyritty antamaan mahdollisuuksia vaikuttaa omassa kunnassa tapahtuvaan päätöksentekoon ja nuorten edustajiston toimintaa ja tiedottamista on tehostettu.

Torniossa oppilaiden osallisuutta kehittämistoiminnassa on tarkoitus lisätä 1) ottamalla oppilaita eri suunnittelutyöryhmiin mm. TET:n kehittämisessä ja koulu-yrittäjä -yhteistyön kehittämisessä 2) etsimällä keinoja koulun sisäisen ilmapiirin parantamiseen ja 3) kysymällä palautetta ohjauksesta.

Vantaan kaupungissa tavoitteena on lisätä oppilaiden osallisuutta kehittämällä oppilaskuntatoimintaa sekä vahvistamalla kaupungin nuorisovaltuuston roolia paikallisen päätöksenteon vaikuttajana. Koulutasolla pyritään tuottamaan oppilaiden osallisuutta lisääviä menetelmiä opetukseen. Lasten ja nuorten osallisuuden lisäämisessä keskeisinä toimijoina kaupungissa olisivat koulujen oppilaskunnat ja niiden ohjaajat, kaupungin vapaa-ajan ohjaaja sekä koulujen henkilökunta.

Lahden yhteiskoulussa kaikki oppilaat kuuluvat oppilaskuntaan. Oppilaskunnan hallitus toimii oppilaiden edustajana koulun toimintaa ja kehittämistä koskevissa asioissa ja järjestää koululla erilaista toimintaa. (Lahden yhteiskoulun toimintasuunnitelma.)

Oppilaiden vertaisohjaus

Oppilaiden vertaistuen ja -ohjauksen lisäämiseksi paikallishankkeissa on aktivoitu tukioppilastoimintaa ja tarjottu koulutusta tukioppilaille. Oppilaille on annettu myös mahdollisuus suorittaa opintojaan toimimalla vertaisohjaajina toisille opiskelijoille. Esimerkiksi Eurajoen kristillisessä opistossa koulunkäyntiavustajaksi opiskelevat osallistuvat peruskoululinjan tukiopetukseen.

Opiskelijat ohjaavat pareittain kymppiluokkalaisten tukitunneilla. Toimintaa ohjaa linjanvalvoja tai aineenopettaja. Toiminta on koulunkäyntiavustajien opetussuunnitelmassa osana didaktiikan kurssia. Kokemukset ovat hyviä; sekä opiskelijat että kymppiluokan oppilaat ovat olleet tyytyväisiä. (Eurajoen kristillisen opiston toimintasuunnitelma.)

Sastamalassa on järjestetty tukioppilaiden koulutusta, johon 9. luokalta osallistui 25 oppilasta. Koulutuksesta vastasi Mannerheimin lastensuojeluliitto. Jokainen tukioppilas antoi palautetta koulutuksen annista, ja jokainen piti koulutusta hyvänä tai erittäin hyvänä. (Sastamalan toimintasuunnitelma.)

4.6 Oppimisen ja opiskelun ohjaus – yleinen ja tehostettu tuki

Oppilaanohjaus perusopetuksen alaluokilla

Oppilaanohjaus on koko perusopetuksen ajan kestävä jatkumo, joka alkaa koulun alkaessa ja jatkuu läpi koko perusopetuksen. Alaluokilla oppilaanohjaus toteutetaan eri oppiaineisiin integroituna ja siitä huolehtivat luokanopettajat oman opetuksensa ohessa (Opetushallitus 2004). Perusopetuksen yläluokilla oppilaanohjaus rakentuu alaluokilla saadulle ohjaukselle. Oppilaanohjauksen tavoitteena alaluokilla on yleisesti vahvistaa oppilaan itsetuntemusta ja opiskelumotivaatiota sekä perehdyttää häntä alustavasti yhteiskuntaan ja työn maailmaan (Numminen ym. 2002, 67).

Kehittämishankkeissa alaluokkien ohjausta on tarkennettujen kehittämissuunnitelmien raportoinnin mukaan lähdetty kehittämään koulupilottien ja erilaisten käytännön kokeilujen kautta. Kehittäminen on synnyttänyt muun muassa uusia haastattelu- ja kyselykäytäntöjä alaluokilla tehtävään oppilaanohjaukseen. Paitsi oppilaat, myös alakoulun opettajat ovat vierailleet yläkouluissa. Tavoitteena on tällä tavalla tutustuttaa opettajat yläkoulun opetussuunnitelmaan ja käytettyihin opetusmenetelmiin. Luokanopettajien tietous yläkoulun opiskelutavoista osaltaan auttaa heitä valmistamaan omia oppilaitaan siirtymävaiheessa yläkouluun.

Espoossa ala–yläkoulun nivelvaihetta kehittävässä pilottikoulussa oppilaanohjaaja käy kertomassa 6. luokan oppilaille yläkoulu-opiskelusta. Lisäksi aineenopettajat yhteistyössä oppilaanohjaajan ja rehtorin kanssa järjestävät kuudensille yhden päivän vierailun yläkouluun, joka on ajoitettu 9. luokan oppilaiden TET-jaksolle. (Espoon toimintasuunnitelma.)

Kokkolassa alakoulun ohjauksen kehittämiseksi on palkattu erillinen kehittämistyöntekijä:

Syksyllä 2009 Hollihakaan (koulu) on palkattu alakoulun kehittämistyöntekijä (opinto-ohjaaja), joka antaa oppilaille keskusteluaikaa, kriisiapua, tukiopetusta, yhtäaikaishuoltoa, läksy- ja koeohjausta, järjestää kerhoja ja teemapäiviä sekä toimii luokanopettajien työparina. (Kokkolan toimintasuunnitelma.)

Rautalammilla alakoulussa on ollut käytössä 'oppilaan vartti' -keskustelu- ja keskustelu- ja käsittelee oppilaan kanssa yhdessä hänen oppimisen etenemiseensä liittyviä asioita. (Rautalammin toimintasuunnitelma.)

Juupajoella ja Orivedellä kerätään alakoulujen 1.–6. -luokkien 'vanhempainvartti' -keskustelujen tukimateriaalia:

- kerätään opettajien käyttämiä varttipohjia nettiin.
- valmistellaan vanhempainvartteihin oppilaan opiskelua ohjaavat keskustelupohjat luokille 1-6.
- keskustelujen on tarkoitus antaa tietoa oppilaan tiedoista ja taidoista, tukea oppilaan itsetuntemusta ja itsetuntoa sekä vahvistaa vanhempien aktiivista roolia lapsensa opintojen tukijana.

Lahden yhteiskoulussa ollaan kehittämässä 6. luokkien oppilaille pienryhmäohjausta:

Pienryhmäohjauksen aikana tarkoituksena on oppia käsittelemään kaikille yhteisiä tai kunkin ryhmään osallistuvan oppilaan henkilökohtaisia, muiden oppilaiden kanssa jaettavissa olevia

ohjauksellisia kysymyksiä; pohtia mm. miltä uusi koulu tuntuu, mitkä asiat ovat muuttuneet, mikä merkitys on koulun säännöillä, tehostaa läksyjen lukemista ja opiskelua, selvittää omia haaveita ja tavoitteita sekä kehittää itsetuntemusta. Pienryhmäohjauksen tavoitteena on tukea siirtymävaihetta yläkouluun. Lukuvuoden aikana pienryhmätapaamisia on kullakin ryhmällä noin viisi. Ryhmät ovat kooltaan 5-6 oppilaan ryhmiä.

Kokemällä on tehty pilottikouluissa laajamittaista alakoulun oppilaanohjauksen kehittämistoimintaa. Ohessa on kuvaus pilottikoulun kokeilusta (Kokemäen ohjaussuunnitelma):

1.lk: Kuva perheestä

- oppilaat piirsivät sekä värittivät valkoiselle A4 -paperille kuvan omasta perheestään
- tehtävä toteutettiin yhteisesti koko luokan kanssa, kesto n. 1 h
- lapset saivat piirtää kuvaan juuri ne henkilöt, joiden itse ajattelevat kuuluvan omaan perheeseensä, kuvaan sai lisätä vapaasti esim. itselleen tärkeän lemmikin

3. ja 5.lk: strukturoitu kyselylomake

- tehtävä toteutettiin yhteisesti koko luokan kanssa, kesto 15 min
- oppilaat täyttivät itsenäisesti lomakkeen
- opettaja selvitti vaihtoehdot ja luki kysymykset
- lomake voitiin täyttää myös opettajajohtoisesti kohta kohdalta

1., 3. ja 5.lk: yksilöhaastattelut

- opettaja haastatteli jokaista oppilasta kahden kesken
- aikaa varattiin 15 minuuttia/oppilas
- koulunkäyntiavustaja tai erityisopettaja oli luokassa muiden oppilaiden kanssa (1. lk) tai oppilaat tekivät itsenäistä työtä opettajan haastattellessa eri tilassa yhtä oppilasta kerrallaan
- haastattelun pohjana oli ennakotehtävä
- haastattelun runkona toimi ennalta laadittu käsitekartta [ohjaussuunnitelman liite 2]

Lisätietoa:

www.peda.net/veraja/oph/oppilaanohjauksenkehittaminen/hankkeet/alueryhma2a/kokemaen_kaupunki

Pienryhmäohjaus

Pienryhmäohjaus on ryhmän vuorovaikutukseen ja vertaisvuorovaikutukseen perustuvaa toimintaa, jossa ohjausprosessi rakentuu ohjaajan ja pienryhmän jäsenten vuorovaikutukselle. Ryhmäohjausmetodin taustalla on vaihemalli -ajattelu, jonka mukaan kaikki ryhmät käyvät läpi tietynlaiset kehitysvaiheet aloitusvaiheesta toimintavaiheeseen ja lopetukseen. Ohjaajan tietoisuus pienryhmän eri kehitysvaiheista ja niiden ajoituksesta nähdään avaimena hallittuun ryhmäohjausprosessiin (ks. esim. Borgen ym. 1998; Kopakkala 2005).

Pienryhmäohjauksella tarkoitetaan yleensä pitkäkestoista ohjausta, joka on suunnattu tietyille kohderyhmälle ja sidottu kullekin ryhmälle erikseen muotoiltuihin tavoitteisiin (Ruponen ym. 2000). Pienryhmäohjauksen mallinnettu ideaaliprosessi edellyttää kuitenkin ohjaukseen osallistuvilta vapaaehtoisuutta ja valmiutta toimia keskustellen vertaisryhmässä. Pienryhmäohjauksen haasteet

tulevat vastaan, kun pienryhmään osallistuvien nuorten sosiaalinen todellisuus ja lainalaisuudet toimia vertaisryhmässä eivät kohtaakaan odotetulla tavalla (ks. esim. Harinen ym. 2008).

Joissakin kehittämishankkeissa pienryhmäohjaus on menetelmänä nostettu yhdeksi keskeiseksi oppilaanohjauksen kehittämiskohteeksi. Esimerkiksi Helsingin Saksalaisessa koulussa on laajennettu 7. luokkalaisten ohjausta projektiluonteisella pienryhmäohjauksella. Pienryhmäohjauksen toivotaan olevan kiinteä osa oppilaanohjauksen toimintasuunnitelmaa. Tavoitteena on, että oppilaiden sosiaaliset vuorovaikutustaidot ja yhteistyötaidot karttuvat, ja että pienryhmissä voitaisiin käsitellä yhdessä ohjauksellisia kysymyksiä. (Helsinki, Saksalainen koulu.)

Pienryhmäohjausta kehitetään myös Äänekoskella, jossa tavoitteena on luoda pienryhmäohjausmalli opiskelutekniikoista ja -valmiuksista yläkoulussa. (Äänekosken toimintasuunnitelma.) Raahessa nuorisotoimi toteuttaa pienryhmätoimintaa nuorille. Pienryhmätoiminnan kautta pyritään vahvistamaan ja tukemaan nuoria sosiaalisesti. (Raahen toimintasuunnitelma.)

Erityisryhmien ohjaus ja tehostettu tuki

Tarkennettujen toimintasuunnitelmien mukaan erityisryhmien ohjauksen ja tehostetun tuen kehittämisessä on sovellettu seuraavia toimintamalleja:

- elämänhallintaan liittyvien kurssien järjestäminen
- koulutuskokeilujen ja oppilaitosvierailujen järjestäminen oppilaille
- tuettujen TET-jaksojen järjestäminen / tuettujen TET-paikkojen lisääminen
- toisen asteen erityisammattioppilaitosten hakuprosessiin tutustuminen
- opettajille ja opinto-ohjaajille suunnattujen tutustumiskäyntien järjestäminen erityisoppilaitoksiin.

Turun kristillisessä opistossa on järjestetty erillinen elämänhallinta-opintojakso perusopetuksen opiskelijoille:

Tavoitteena on tukea opiskelijaa elämänhallinnallisissa teemoissa pysyvien ja tarpeen mukaan vaihtuvien teemojen mukaan. Toiminnallisena painotuksena ajankohtaisten sisältöjen huomiointi ja nopea reagointi: Luodaan perusmateriaalia tyypillisimmistä aiheista, jolloin aihe saadaan nopeastikin käsittelyyn, järjestetään asiantuntijavierailuja. Linjavastaavat vastaavat opintojakson suunnittelusta ja toteutuksesta. Kurssilla käsitellään nuorille ajankohtaisia asioita. Elämänhallinta -kurssi arvioidaan suhteissa oppilaiden tarpeisiin ja ajankohtaan.

Kulosaareissa oppilaiden opiskelutaitojen kehittymistä tuetaan tarjoamalla opiskelijoille valinnaiskursseja:

Pyritään järjestämään kaksi valinnaista kurssia opiskelutekniikoista ja elämänhallinnasta heikoille oppilaille. Opettajat kartoittavat oppilaat jotka ohjataan kursseille automaattisesti. Kursseja tarjotaan myös muille oppilaille. Erityisopettaja sekä oppilaanohjaaja suunnittelevat yhdessä valinnaista kurssia opiskelutekniikoista ja elämänhallinnasta. Koulussa kartoitetaan oppilaita joille kurssia suositellaan tammikuussa 2010. (Kulosaaren yhteiskoulun toimintasuunnitelma.)

Kauhajoella koulutuskokeiluja ja tuettuja TET-jaksoja ollaan järjestämässä seuraavalla tavalla:

Koulutuskokeilut järjestetään omassa kunnassa, seutukunnallisesti ja tarvittaessa ammatillisissa erityisoppilaitoksissa koko maassa. Kuntoutusohjaajat, oppilaanohjaaja ja työpaikkaohjaaja toteuttavat ja tukevat oppilasta sekä koulutuskokeilun että TET:n aikana.

Kauhajoella on lisäksi kehitetty erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden aamu-, iltapäivä- ja harrastuskerhotoimintaa. Tavoitteena on toteuttaa erityisen tuen tarpeessa olevien oppilaiden kerhotoimintaa yhteisesti yleisopetuksen vertaisryhmän kanssa. Näin erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tukemisessa voidaan soveltaa oppilaiden vertaistukea. (Kauhajoen toimintasuunnitelma.)

Jyväskylän kehittämistoiminnassa keskitytään autismioppilaiden oppimis- ja koulutusmahdollisuuksien kartoittamiseen nivelvaiheessa perusopetuksesta toiselle asteelle:

- selkeytetään autismin kirjon oppilaiden jatkokoulutusmahdollisuuksia
- tutustuminen ammatillisiin erityisoppilaitoksiin Suomessa: Bovallius -ammattiopisto (Laukaa), Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus (Jyväskylän toimipiste), Sisälähetysseuran oppilaitos (Pieksämäki), Keskuspuiston ammattiopisto (Helsinki)
- kerätään infopaketti Keski-Suomen alueen oppilaitosten mahdollisista koulutuspaikoista autismin kirjon oppilaille

Hankasalmella on käynnistetty 'kouluohjaaja' -kokeilu, jossa kouluun kehiteltäisiin uusia psykososiaalisen tuen tarjonnan keinoja:

Kouluohjaaja -toiminnan kokeilu yhteistyössä HUMAK:in kanssa toteutetaan opiskelijayrityksenä. Kouluohjaajan tehtäviä ja keinoja ovat kerhotoiminnan koordinointi, pienryhmätyöskentely, huoltajien illat, välituntitoiminta, läksykerho, Varikko -toiminta (tuntien aikana häiriköiville), päihde-, media-, osallisuus- ja seksuaalikasvatus, nivelvaiheitten suunnittelu ja toteutus, KiVa-koulu toimintaan osallistuminen, yhteistyö pienryhmien kanssa sekä yleensä yhteisöllisyyden tukeminen. Kouluohjaaja toimii yhteistyössä luokanohjaajien, erityisopettajien, opon, OHR:n, muiden opettajien, huoltajien sekä eri alojen asiantuntijoiden kanssa. Taustaorganisaationa toimii Humanistinen ammattikorkeakoulu. Kouluohjaajalla on käytössä toimisto. Toiminta tapahtuu kolmena päivänä viikossa kouluaikana alkaen lokakuussa 2009 ja loppuen lukuvuoden 2009–10 lopussa. (Hankasalmen toimintasuunnitelma.)

Lahdessa Salinkallion koulussa on toteutettu "Koulua ja työelämää" -hanke, jonka avulla pyritään ennaltaehkäisemään peruskoulun keskeyttämistä ja tarjoamaan työpainotteisia opiskelumuotoja. Projektissa nuorisotyöntekijä, Salinkallion koulun opinto-ohjaaja ja erityisopettaja järjestävät nuorille työelämäpainotteista opiskelua yhteistyössä alueen työnantajien kanssa. Palaute edelliseltä lukuvuodelta 2008–2009 oli positiivista. Työelämäjaksot toimivat hyvin, ja tilanne parani, kun peruskouluopintojen suorittamiseen lisättiin erityisopetusresurssia syksystä 2009 alkaen. Toimintamallia on tarkoitus tarjota vaihtoehtoisena opiskelumahdollisuutena muillekin yläkouluille.

Eri kieli- ja kulttuuriryhmien ohjaus

Eri kieli- ja kulttuuriryhmien ohjaustoiminnan kehittämiseksi on paikallishankkeissa kaavailtu muun muassa ohjasmateriaalin kääntämistä eri kielille sekä tuen ja tiedottamisen tehostamista maahanmuuttajavanhemmille suomalaisesta koulutusjärjestelmästä ja julkisista palveluista. Opettajille pyri-

tään tarjoamaan monikulttuurista opetusta ja ohjausta tukevaa täydennyskoulutusta. Toimintaa suunnitellaan myös yhteistyössä monikulttuurisuutta edistävien paikallishankkeiden kanssa.

Monikulttuurisen ohjauksen kehittämistä kuvataan Rautalammin toimintasuunnitelmassa seuraavasti:

Monikulttuurinen ohjaus on tullut kouluunne uutena asiana 14 pakolaisnuoren myötä. Monikulttuurinen ohjaaminen on tällä hetkellä koulunne arkipäivää! Pyrkimyksenä on kehittää kouluunne sellainen ohjauksen suunnitelma, jossa monikulttuurisen ohjaamisen erityistarpeet voidaan ottaa huomioon. Monikulttuurisen ohjaamisen perusasiat on otettava selville: tutustuminen toisten (jo kokemuksia omaavien) kuntien oppilaanohjaukseen, koulutukset monikulttuuriseen ohjaukseen, suunnitelman laatiminen ja lisääminen se osaksi koulunne ohjaussuunnitelmaa.(Rautalammin toimintasuunnitelma.)

Eri kieli- ja kulttuuriryhmiä hyödynnetään Espoon oppilaanohjauksen kehittämisessä seuraavin tavoin:

- *pääkaupunkiseudun kuntien ja romanitaustaisten henkilöiden yhteistyöverkosto, joka vastaa romanioppilaita koskevien asioiden huomioinnista mm. kuntakohtaisessa ohjaussuunnitelmassa.*
- *erilaisia toimintamuotoja: mm. kieliryhmien mukaiset kahvilat vanhemmille; koulun verkottuminen maahanmuuttajatahojen kanssa ja koulutusta*
- *tapahtumia: Mainingin koululla entisten maahanmuuttajaoppilaiden ilta, jossa jaetaan kokemuksia ura- ja koulutuspoluista peruskoulun jälkeen*

Kulosaaren koululla ulkomailta saapuville paluumuuttajille sekä ulkomaalaisille oppilaille järjestetään lukuvuoden alussa kurssi, jossa käsitellään Suomen koulutusjärjestelmää. (Helsinki, Kulosaaren koulu). Helsingin Maunulan koulussa on käännetty 'Hae nyt' -ohjelmisto englannin kielelle. Tavoitteena on kääntää myös muita oppi- ja hakumateriaaleja. (Maunulan koulun toimintasuunnitelma.)

4.7 Työelämä-, koulutus- ja ammattitiedouden lisääminen

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet edellyttävät, että oppilaitokset määrittävät koulun tasolla yhteiset toimintatavat paikallisen työ- ja elinkeinoelämän kanssa. Yhteydet työelämään olisi tehtävä näkyväksi koko koulun toiminnan tasolla. Opetussuunnitelmien mukaan työelämäyhteistyön keskeiset yhteistoiminta-alueet muodostavat työelämän edustajien vierailut luokkatunneilla, työpaikkakäynnit, projektityöt, eri alojen tiedotusmateriaalien käyttö ja työelämään tutustuminen (TET). Eri oppiaineiden opetukseen tulee sisällyttää kokonaisuuksia, jotka liittyvät opiskeltavan aineen antamat tiedot ja taidot työelämän vaatimuksiin ja mahdollisuuksiin. Opetussuunnitelman työelämäyhteistyötä määrittävä osio tukee oppilaanohjauksen yleistä tavoitetta tutustuttaa oppilaat ympäröivään yhteiskuntaan ja työelämään (Opetushallitus 2004). Oppimisessa ja opiskelussa läsnä oleva työelämäluottamus mahdollistaa sen, että oppilaat saavat tulevaisuutensa kannalta arvokkaan ymmärryksen yhteiskunnan toiminnasta ja työelämästä.

Sekä opettajien että oppilaiden saamat työelämäkokemukset antavat arvokasta ja ajankohtaista tietoa työelämän muutoksista ja työelämässä vaadittavista taidoista. Työelämän jatkuvat muutokset tekevät myös tulevaisuuden työelämässä vaadittavien työntekijöiden ominaisuuksien ennustettavuuden vaikeaksi. Esimerkiksi Tuomo Alasoini (2009) on luonnehtinut työn muuttumista tulevaisuudessa enemmän *tietotyöksi, ajattelutyöksi ja sosiaalisesti vuorovaikutteisemmaksi työksi. Tietotyössä ihminen työskentelee informaation etsimiseksi, tuottamiseksi, kehittämiseksi, muuntamiseksi, laa-*

jentamiseksi ja luomiseksi. *Ajattelutyö puolestaan* edellyttää itsenäistä tai yhteisöllistä ongelmanratkaisua ja sitoutumista. Työelämän verkostoituessa yksittäisen työn tekoon sisältyy myös enemmän horisontaalisen koordinoinnin tarvetta, mikä tarkoittaa tiivistyvää *vuorovaikutusta* verkostojen sisällä työtovereihin, asiakkaisiin, organisaation ulkopuolisiin toimijoihin ja yhteisöihin. Autenttiset oppimiskokemukset ja tutustumisjaksot työelämässä ovat oppilaiden ja opettajien suurin keino saada kokemuksellista tietoa edellä kuvatun esimerkin kaltaisista työelämän metataidoista.

Opettajien työelämätietyous

Opettajan tehtävä on liittää oppiaineen opetus työelämässä edellytettäviin taitoihin ja tietoihin. Avoin tiedottaminen opetustyön ja työelämätietyouden yhdistämisestä on myös tärkeää: työelämä- ja koulutustietous tukee opettajien kykyä ohjata oppilaidensa ammatillista suuntautumista. Opettajien TET-jaksoja suunniteltaessa olisi tärkeää pohtia jo etukäteen, millä tavoin opettajan tulee hyödyntää esimerkiksi OpeTET-kokemuksia opetuksessaan ja oman oppiaineensa työelämäluottavuuden lisääjänä.

Työelämä- ja oppilaitostutustumisten järjestelyissä voidaan hyvin soveltaa seudullisia resursseja. Esimerkiksi Mikkelin seudulla kehitetään uusia malleja oppilaiden ja opettajien työpaikka- ja oppilaitosvierailuihin. Mikkelin seudulla opettajat ja oppilaat menevät yhdessä tutustumaan seudun yrityksiin/ koulutuspaikkoihin ”TET-busseilla” ja ”TET-kävelyillä”. Seudullinen kehittämissyrymä on luonut mallin ja koulujen oppilaanohjaajat, rehtorit ja koulutusjohtajat pyrkivät saamaan tapahtumiin osallistujia. (Mikkelin seudun toimintasuunnitelma.)

TET-TORI – miten aktivoida työnantaja ja yrittäjiä mukaan?

litin kunnassa TET-tori on koulun ja peda.netin puolesta ollut valmiina jo tammikuusta 2009 alkaen. litin yrityksiä ja kunnan työpaikkoja on aktivoitu mukaan (mm. tiedote ja lehtijuttu paikallislehdessä), mutta heikoin tuloksin, sillä ne eivät ole vieneet tietojansa TET-torille.

Syyslukukaudella 2009 litissä aiotaan järjestää TET-ilta liittiläisille yrittäjille ja litin kunnan esimiehille asiasta tiedottamiseksi. Samalla kerrotaan myös JOPO-ryhmän toiminnasta ja tarjotaan mahdollisuus opastettuun lomakkeen täyttöön netissä.

Kokemuksellisen tiedon kerryttäminen voi myös olla täydennyskoulutusvaihtoehtona opettajille:

Kokkolassa ope-tettiin on edelleen tarjottava käypänä täydennyskoulutusvaihtoehtona. Tarpeellista on säilyttää kuitenkin vapaaehtoisuus. Tärkeää on myös se, ettei toiminta vaatisi suurta koordinaatiota, vaan opettajat hankkisivat paikkansa sopivassa ajankohdassa itse kuten oppilaatkin. Sivistyskeskuksen koulutuspäällikön mahdollisuutta huolehtia tästä muun täydennyskoulutuksen ohella selvitetään. (Kokkolan toimintasuunnitelma.)

Espoossa ope-TET käytäntöä laajennetaan koskemaan kaikkia kouluja. Vuosittain kouluilta vähintään muutama opettaja osallistuu TETiin. Jaksot toteutettaisiin 9. luokan TET:n aikana (tai muuna vastavavana), jotta sijaiskustannuksia ei tule. Pilottoivien koulujen opettajat ovat kokeneet TET:n hyväksi käytänteeksi ja omaa työtään rikastuttavaksi. (Espoon toimintasuunnitelma.)

Suonenjoen koululle ope-TETin ”markkinoinniksi” tilataan vierailijoita kertomaan omista kokemuksistaan sekä hyväksi koetuista ope-TET-käytänteistä. Tavoitteena Suonenjoella on, että muutaman

”rohkean” kokemusten myötä toisetkin uskaltautuisivat kokeilemaan. (Suonenjoen toimintasuunnitelma.)

OpeTET Äänekosken kaupungissa

TAVOITTEET:

- päivittää tietoja nykypäivän ammasteista ja työelämästä.
- selvittää, millaisia mahdollisuuksia eri oppiaineiden hallitseminen antaa työelämässä.
- antaa tietoa siitä, kuinka oppiaineita opetetaan muualla ja millaisia osaamisvaatimuksia niille asetetaan eri aloilla.
- antaa eväitä yrittäjyyskasvatukseen.
- virittää miettimään opiskelutaitoihin ja -tekniikkaan liittyviä tekijöitä.
- selvittää, mitä peruskoulusta hankittuja tietoja ja taitoja yritykset sekä oppilaitokset arvostavat.
- auttaa ymmärtämään, millaisia asioita oppilas kohtaa työelämään tutustumisjaksollaan.
- luoda pohja oman työn arvostamiselle ja työssä jaksamiselle.

TOTEUTUS:

- Työharjoittelu kestää 2 päivää sisältäen yhden päivän tutustumisen ammatillisiin opintoihin sekä yhden päivän yritysvierailun. Työharjoittelu voidaan toteuttaa myös kahden päivän yritysvierailuna. Työharjoittelupaikat pyritään järjestämään joustavasti huomioiden opettajan toiveet ja opetettavat oppiaineet.
- Hankekoordinaattori auttaa työharjoittelupaikan etsimisessä ja koordinoi eri opettajaryhmien tet-ohjelman järjestelyjä. Työharjoittelu pyritään järjestämään pienissä aineryhmissä.
- Opettaja voi hankkia ope-tet paikan myös itsenäisesti. Vinkkejä työharjoittelupaikoista mm. tet-torilta: <http://www.peda.net/veraja/tori>
- Työharjoittelusta aiheutuvat sijaiskulut maksetaan hankerahoista. Lisäksi pyritään hyödyntämään oppilaiden tet-jaksoilla vapautuvat tunnit.
- Työharjoittelusta saadut kokemukset jaetaan omalle työyhteisölle esim. opettajakokousten yhteydessä.

Kokkolassa kehitetään käytäntöjä, joiden kautta oppilaiden TET-jaksot tulisivat paremmin huomioituiksi aineenopetuksessa:

Opettajat ideoivat kysymyksiä TET:iin, jotta teoria ja käytäntö nivoutuisivat entistä paremmin yhteen. Esim. liikunnan opettaja voisi laatia kysymyksen: mihin työn rasitus kohdistuu ja miten pitää yllä työkuntoa. Yhteiskuntaopissa voitaisiin puolestaan jatkaa tetin pohjalta työsuojelu- ja turvallisuusasioista jne. (Kokkolan toimintasuunnitelma.)

Joroisissa ollaan myös keskittymässä perusopetuksen aineopetuksen ja TET-jaksoilla saatujen oppien parempaan keskinäiseen linkittämiseen:

Kouluissa kartoitetaan eri aineiden työelämäasioita ja pyritään rohkaisemaan opettajia käsittelemään työelämäasioita tettiä edeltävillä viikoilla. Eri aineiden työelämää käsittelevät teemat kootaan yhteiselle lomakkeelle. Näin tet-jaksot saadaan integroitua eri oppiaineisiin. Kehitetään myös yritysvierailumuotoja. (JRR -kuntien toimintasuunnitelma.)

Oppilaiden koulutustietouden monipuolistaminen

Opinto- ja koulutustietoutta voidaan tarjota kokemuksellisesti opintokokeilujen avulla myös valinnaisaineissa. Maaningassa valinnaisainevalintoihin sitoutumista pyritään lisäämään tarjoamalla oppilaille vierailutunteja valinnaisaineisiin ennen varsinaisen valinnan tekemistä:

Vierailu valinnaisaineiden oppiaineissa, joissa ei ole yhteistä opetusta 7. luokan aikana (ilmaistaito, B2-kieli, käsityöt sekä tietotekniikka). Tavoitteena on saada realistinen käsitys valinnaisaineen opiskelusta. (Maaningan toimintasuunnitelma.)

Järvi-Pohjanmaalla kehitetään joustavia tapoja tutustua toisen asteen ammatilliseen koulutukseen sekä lukiokoulutukseen:

Kokeiluissa keskeistä on opiskelijan henkilökohtainen opintosuunnitelma, ja sen mukaiset opetusjärjestelyt alueen ammattioppilaitosten ja kansanopistojen kanssa. Tavoitteena on kokeilla uusia koulutukseen tutustumisen tapoja motivoitumattomalle/uraansa hakevalle oppilaalle: tutustumispäivät II asteen oppilaitosten linjoihin ja työelämään tutustumispäivät yhdessä alueen ammattioppilaitosten ja yritysten kanssa.

Kokeillaan lukiosuuntautuneiden oppilaiden tutustumista korkeakouluopintoihin yhdessä lukio-laisten kanssa. Yhteistyössä Alajärven/Vimpelin lukion kanssa kehitetään toimintamallia, jossa lukio-opintoja suunnitteleville annetaan mahdollisuus tutustua käytännössä korkea-asteen opintoihin ja ammattikorkeakouluopintoihin sekä akateemisiin ammatteihin. (Järvi-Pohjanmaan seudun toimintasuunnitelma.)

Sastamalassa kutsutaan kouluille ammattikorkeakoulu- ja yliopistovierailijoita esittelemään korkea-asteen koulutustarjontaa oppilaille:

- *liiketalouden, sosiaali- ja terveystieteiden sekä tekniikan AMK -koulutus, Poliisikoulun esittely*
- *luokanopettajaopintojen esittely Sylväällä 9. luokan oppilaille*
- *jatkossakin pyydämme koululle vierailuja myös korkea-asteelta.*
- *Äetsässä ja Mouhijärvellä hyödynnetään lukioissa tehtyjä vierailuja koulutuksen korkea-asteelta.*
- *oppilaat kokivat tärkeänä saada tietoa myös toisen asteen jälkeisistä koulutusvaihtoehdoista.*

4.8 Tieto- ja viestintätyövälineiden (TVT) käytön tehostaminen ohjauksessa

Ohjauksen tieto- ja viestintätekniisiä ratkaisuja suunniteltaessa tulisi kiinnittää erikseen huomiota siihen, mille käyttäjäryhmille palvelut on suunnattu: ammattilaisille, hallinnolle, nuorille ja aikuisille käyttäjille, oppilaille vai vanhemmille? TVT:n ohjauksikäytössä huomio kiinnittyy usein palveluita käytäviin asiantuntijoihin, kuten opinto-ohjaajiin. Sivustojen suunnittelussa tulisi kuitenkin huomioida myös käyttäjät eli oppilaat ja heidän huoltajansa sekä muut käyttäjäryhmät. Tiedotuspainotteisten sivujen lisäksi olisi hyvä pohtia vuorovaikutteisten ja ns. sosiaalisten verkkoympäristöjen hyödyntämistä. TVT -palvelujen kehittäminen edellyttää resursointia laitteisiin sekä sivustojen ylläpitoon.

Espoossa kehitetään jo tällä hetkellä käytössä olevia ohjausta tukevia verkkoympäristöjä edelleen. Espoossa on käytössä OPIT -sivusto, jota on tarkoitus kehittää peruskoulun oppilaanohjaajien sivus-

toksi, alakoulujen ohjaussivustoksi, ohjauksen materiaalipankiksi, englanninkieliseksi ohjaussivustoksi. OPIT -sivustolla löytyvät myös verkkomuotoiset opintokokonaisuudet. Lisäksi Espoossa on käytössä TETTORI -sivusto, mitä kehitetään edelleen tukemaan OPE-TET:iä (lomakkeet ja ohjeet). Näiden lisäksi tärkeitä ohjauksen sivustoja ovat Elinkeinoasiasiaa -sivusto sekä alueellisen UNO -hankkeen ohjauksen sivusto.

Nakkilan kunnassa tavoitteena on luoda Web-portaali, josta nakkilalaiset (nuoret) löytävät opintojensa ohjaukseen tietoa:

Tehdään Nakkilan koulujen/kunnan kotisivuille palveluihin linkit myös aikuisiän opintojen ohjaukseen. Tätä ylläpitää opo/ muut toimijat. Oman tiedotusvastuunsa hoitavat nuoriso- ja sosiaalitoimi, työvoimaviranomaiset sekä KELA. Myös kunnan yrittäjät tulevat olemaan näkyvillä, mm. TET-torilla, jolloin yhteistyö tiivistyy. Suunnittelu ja toiminta alkavat 2010 vuoden alusta. (Nakkilan toimintasuunnitelma.)

Kaustisen seudulla TET-tiedonvälitykseen ollaan kehittämässä seutukunnallista sivustoa. Peda.net -alustalle luodaan seutukunnallinen TET-tiedonvälitysportaali, jonne sijoitetaan mm. TET-toimintaan liittyvät lomakkeet, ohjeet sekä työpaikkojen kuvauksia (tet-kokemuksia) oppilaiden näkökulmasta. Myös ope-TET:iin liittyvät asiakirjat, raportit ym. sijoitetaan seutukunnalliseen portaaliin. (Kaustisen seudun toimintasuunnitelma.)

Kokkolassa kehitteillä on seudullinen ope-TET -foorumi:

Opetin.fi -palvelun alle avattava Pohjanmaan laajuinen OPE-tet foorumi, jonne kootaan tarvittavat ohjeet, lomakkeet ja kokemuksia osallistuneilta opettajilta. (Kokkolan toimintasuunnitelma.)

Savonlinnassa nivelvaiheen tiedonsiirron varmistamiseksi kehitetään EDU.savonlinna.fi -verkkosivua. Tavoitteena on kuntien hyvien ohjauksellisten käytänteiden ja esim. lomakepohjien levitys. (Savonlinnan toimintasuunnitelma.)

Oppilaitostasolla on kehitetty muun muassa koulun nettisivuja. Esimerkiksi Puumalassa on kehitetty kahden koulun yhteisiä blogipohjaisia kotisivuja. Luokanopettaja ja aineenopettajat tuottavat sivustolle sisältöä yhdessä ala- ja yläkoulujen oppilaiden kanssa. Myös muut opettajat kouluttautuvat sivujen toteuttamiseen ja ylläpitoon. Opinto-ohjaukselle luodaan kotisivuille 'oposivut' ajankohtaisen tiedottamisen parantamiseksi.

Lumijoella sovelletaan kouluhallinto-ohjelma Primusta sekä sen verkkopohjaista Wilma-käyttöliittymää ohjauksen tukena. (Lumijoen toimintasuunnitelma.) Närpiön kunnassa verkkosivujen kehittäminen tapahtuu eri toimijoiden yhteistyönä:

Jobbet med att skapa ett nätverk med olika aktörer när det gäller utvecklandet av denna www-tjänst. Tjänsten öppnas i januari 2010. Vi kommer att regelbundet göra utvärderingar bland besökarna. [<http://www.studera.fi>]

5. LOPUKSI

Keväällä 2010 tulee täyteen kaksi lukuvuotta oppilaanohjauksen parannus- ja laatutyötä kunnissa ja oppilaitoksissa. Tätä toimintaa syksystä 2008 alkaen tarkasteltuna voidaan todeta, että parannusten pääsuunnat ovat säilyneet tähän asti suhteellisen samoina. Paikallisten hankkeiden tavoitteet kertovat puolestaan laatuksymysten suuremmista linjoista tämän päivän oppilaanohjauksessa. Eri puolilla Suomea on nähty tarpeelliseksi luoda kunnallisille ohjausjärjestelyille selkeät rakenteet, joiden kautta voidaan tukea nuoria oppimispoluillaan. Tämä työ edellyttää useiden kunnallisten toimijoiden yhteistyön ja yhteisten toimintatapojen määrittämistä hyvinvoinnin, vapaa-ajan, koulutus- sekä työ- ja elinkeinoelämän sektoreilla.

Nivel- ja siirtymävaiheen ohjauksen kehittäminen on selkeä painopiste useissa paikallisissa hankkeissa. Kun puhutaan nuorten *elinikäistä oppimista tukevasta ohjauksesta*, on tärkeä painottaa, että jo perusasteen aikana sekä erityisesti toisen asteen nivelvaiheessa oppilaanohjauksen konteksti ja toiminta-alue ulottuisi tutkintotavoitteisia koulutuspolkuja laajemmalle. Elinikäistä ohjausta koskevassa päätöslauselmassa (Council of the European Union 2004, 4) on korostettu, kuinka nuorten ohjauspalveluiden tulisi tukea oppimista *elämänlaajuisessa merkityksessä*. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että erilaiset joustavat opetusjärjestelyt sekä yksilölliset osaamisväylät koulusta työelämään tulisi myös tehdä nuorille entistä näkyvimmiksi ja helposti saavutettaviksi. Vuonna 2007 lähes 10 prosenttia peruskoulun päättäneistä nuorista ei hakeutunut toisen asteen koulutukseen. Tälle joukkolle voisi juuri erilaisten ja joustavien ratkaisujen näkyväksi tekeminen olla merkittävä avain oman oppimispolun löytämiseksi tutkintotavoitteisten koulutusväylien välissä.

Oppilaanohjauksen kehittämistoiminnassa on nähtävissä selkeitä painopisteitä, mutta myös joitakin harvemmin käsiteltyjä teemoja ja peräti joitakin katvealueita. Toimintasuunnitelmista alle viidesosassa mainittujen teemojen joukossa oli muun muassa ohjauksen palaute- ja arviointimenetelmien kehittäminen, oppilaiden osallisuuden vahvistaminen, tieto- ja viestintävälineiden käytön tehostaminen sekä joustavia oppimispolkuja tukevan ohjauksen kehittäminen. Positiivista on, että nämä teemat ylipäätään on joillakin paikkakunnilla nostettu oppilaanohjauksen laatutyön keskiöön. Toisaalta kriittinen herättely on myös tarpeen niiden toimijoiden osalta, joilla nämä teemat ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Esimerkiksi laadukkaiden nettisivustojen kautta voidaan tarjota netissä liikkumiseen tottuneille nuorille oppilaille ja opiskelijoille nopeasti, tehokkaasti ja tarpeen mukaan ohjatusti jatkokoulutus- ja työelämä tietoutta. Verkko-ohjaus voi myös toimia merkittävänä kynnyksen madaltajana henkilökohtaiseen yhteydenottoon. Verkko-ohjauksella voitaisiin lisätä merkittävästi ohjauksen saatavuutta esimerkiksi haja-asutus-alueilla, jolloin se voisi olla rinnakkaisena toimintamuotona esimerkiksi oppilaitoksissa annettavalle henkilökohtaiselle ohjaukselle.

Nuorten äänen esiin saaminen ohjauksessa on tärkeä ohjauksen laadun kysymys. Ohjaukselle määritetyissä Euroopan Unionin yhteisissä laatuksymyskriteereissä on muun muassa korostettu ohjauspalvelujen käyttäjälähtöisyyttä sekä asiakkaiden osallisuutta palveluihin vaikuttajina (CEDEFOP 2005, ks. Karjalainen & Kasurinen 2006, liite 1). Oppilailta saatu arviointi- ja palautetieto sekä oppilaslähtöisyys kehittämisessä tarjoavat kallisarvoisia avaimia tarvelähtöisempiin ja nuorten tarpeet paremmin huomioiviin ohjauspalveluihin. Ohjauksen päätavoitteena tulisi olla yksilön omaehtoisuuden vahvistaminen ja henkilökohtaisen ura- ja opintopolun tukeminen. Tällöin myös ohjauspalvelujen toteuttamisessa ja suunnittelussa tulisi kuunnella palvelujen käyttäjien ääntä.

Oppilaanohjauksen kehittämistoiminta jatkuu vuoden 2010 loppuun, mutta tässä vaiheessa on hyvä pohtia hetki, mitä tapahtuu kehittämiseen myönnetyn valtion erityisavustuksen piristysruiskeen jälkeen. Miten kehittämistoiminnan aikana luodut mallit jäävät elämään ohjausjärjestelyissä? Mikä on käytäntöjen juurtumisen avain? Tarkennetuissa toimintasuunnitelmissa ei ole tuotu esille varsi-

naisia vinkkejä toiminnan vakiinnuttamisen resepteiksi, mutta raportointien rivien välistä voi kuitenkin ymmärtää, että onnistuneiden käytännön kokeilujen mukanaan tuomat positiiviset ja omakohtaiset kokemukset ovat auttaneet uusien tapojen vakiinnuttamisessa sekä ohjauksellisemman toimintakulttuurin omaksumisessa.

Uudet toimintamallit tarvitsevat vakiintuakseen erilaisia ihmisiä usealla eri tasolla: palvelujen käyttäjiä eli oppilaita ja myös heidän vanhempiaan, ohjaustyön ammattilaisia ja ohjauksen yhteistyöverkostojen edustajia sekä yhteistyökumppaneita, joita ovat esimerkiksi työ- ja elinkeinoelämän edustajat. Yhteistyön mahdollistavien rakenteiden luomisen taustalla on toisaalta riittävän korkealta tasolta tuleva hallinnollinen valtuutus, kunnallisessa tai seutukunnallisessa päätöksenteossa. Kehittämistoiminnan haasteita on siis turha vähätellä. Mutta onneksi jo olemassa olevat hyvät esimerkit ja toteutuneet edistysaskeleet viitoittavat tietä eteenpäin.

Lähteet

- Alasoini, T. 2009. Vanhasta paradigmasta uuteen. Työelämän ja työorganisaatioiden kehittämistoinnista saatuja kokemuksia Etelä-Koreasta. Helsinki: Tekes.
- Atjonen, P. Mäkinen, S., Manninen, J. & Vanhalakka-Ruoho M. 2009. Missä ohjaus on menossa? Arviointia oppilaanohjauksen kehittämisestä syksyllä 2008. Moniste 7/ 2009. Helsinki: Opetushallitus.
- Borgen, W., Pollard, Amundson, N. & Westwood, M. 1998. Työttömien työnohjaus. Helsinki: Työministeriö.
- CEDEFOP (European Centre for the Development of Vocational Training) 2005. Improving lifelong Guidance Policies and Systems. Using Common European Reference Tools. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. http://www.cedefop.europa.eu/etv/upload/Projects_Networks/Guidance/expertgroup/Thematic%20Projects/Reference_tools_EN.pdf. (Luettu 1.2. 2010).
- Council of the European Union. 2004. Draft Resolution of the Council and of the Representatives of the Member States Meeting within the Council on Strengthening Policies, Systems and Practices in the Field of Guidance throughout Life in Europe. COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION. 9286/04. EDUC 109. SOC 109. 18 May 2004. http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/resolution2004_en.pdf (Luettu 1.2. 2010)
- Gretschel, A. 2002. Kunta nuorten osallisuusympäristönä. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Harinen, P., Herranen, J. & Lehmus, H. 2008. Kattiahossa kaikki on toisin. Pelittääkö pienryhmäohjaus? Teoksessa M. Vanhalakka-Ruoho (toim.) Parveke maailmaan päin. Ohjauksen maisterikoulutuksen kaksi vuosikymmentä. Joensuu: Joensuun yliopisto, 63–76.
- Karjalainen, M. 2006. Alueellinen yhteistyö. Teoksessa M. Karjalainen & H. Kasurinen (toim.) 2006. Ohjauksen toimintakulttuurin muutos alueellisessa yhteistyössä. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitoksen tutkimusjulkaisuja 31, 63–80.
- Karjalainen, M. & Kasurinen, H. (toim.) 2006. Ohjauksen toimintakulttuurin muutos alueellisessa yhteistyössä. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitoksen tutkimusjulkaisuja 31.
- Kasurinen, H. 2008. Ohjauksen ammatilliset verkostot. Elinikäisen ohjauksen foorumeita. Teoksessa M. Vanhalakka-Ruoho (toim.) Parveke maailmaan päin. Ohjauksen maisterikoulutuksen kaksi vuosikymmentä. Joensuu: Joensuun yliopisto, 133–142.
- Kasurinen, H. 2006. Ohjauksen kehittämisen lähtökohdat. Teoksessa M. Karjalainen & H. Kasurinen (toim.) Ohjauksen toimintakulttuurin muutos alueellisessa yhteistyössä. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitoksen tutkimusjulkaisuja 31, 13–30.
- Kopakkala, A. 2005. Porukka, jengi, tiimi, ryhädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita.
- Moitus, S., Huttu, K., Isohanni, I., Lerkkanen, J., Mielityinen, I., Talvi, U. Uusi-Rauva, E. & Vuorinen, R. 2001. Opintojen ohjauksen arviointi korkeakouluissa. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisu- ja 13: 2001. Helsinki: Edita.
- Mäkinen, S. 2008. Tuumasta toimeen. Oppilaanohjauksen tarkennettujen kehittämissuunnitelmien analyysi. http://www.edu.fi/hankkeita/oppilaanohjaus/tuumasta_toimeen.pdf. (Luettu 1.2. 2010)
- Numminen, U., Jankko, T., Lyra-Katz, A., Nyholm, N., Siniharju, M., Svedlin, R. 2002. Opinto-ohjauksen tila 2002. Opinto-ohjauksen arviointi perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa. Arviointi 2. Helsinki: Opetushallitus.
- Nykänen, S., Karjalainen, M., Vuorinen, R. & Pöyliö, L. 2007. Ohjauksen alueellisen verkoston kehittäminen – poikkialueellinen ja moniammatillinen yhteistyö voimavarana. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitoksen tutkimusjulkaisuja 34.
- OECD 2004. Career Guidance and Public Policy: Bridging the Gap. <http://www.oecd.org/dataoecd/33/45/34050171.pdf> (luettu 9.1. 2010)
- Opetushallitus 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Helsinki: Opetushallitus.

- Opetusministeriö 2009. Nuorta ei jätetä - Puhalletaan yhteen hiileen; Moniammatillista viranomaisyötä ja sen lakisäateistämistä selvittävän poikkihallinnollisen työryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:5. Helsinki: Opetusministeriö.
- Opetusministeriö 2005. Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämistyöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:33. Helsinki: Opetusministeriö.
- Pirttiniemi, J. 2004. Ohjausta koulutukseen vai elämään? Teoksessa J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana. Ohjaustyön välineet. Jyväskylä: PS-Kustannus, 71–87.
- Rimpelä, M. 2008. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskoulussa. Peruseräraportti kyselystä 7.–9. vuosiluokkien kouluille. Helsinki: Opetushallitus/Stakes.
- Ruponen, R., Nummenmaa, AR & Koivuluhta, M. 2000. Ryhmäohjaus muutoksen mahdollisuuden maisemana. Teoksessa J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Jyväskylä: PS-Kustannus, 162–188.
- Rönkä, A. & Kinnunen, U. 2002. Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus.
- Vanhalakka-Ruoho, M. 2007. Nuorten elämänsuunnittelun relationaalisia aspekteja. Teoksessa P-K. Juutilainen (toim.) 2007. Suhteita ja suunnanottoa. Näkökulmia nuorten ohjaukseen. Joensuu: Joensuun yliopisto, 9–31.
- Vehviläinen, J. 2006. Nuorten osallisuushankkeen hyvät käytännöt. Helsinki: Opetushallitus.
- Vesikansa, S. 2004. Demokratian toteuttamisesta ja edistämisestä kouluuyhteisössä. Puheenvuoro pohjoismaiden Neuvoston järjestämässä teemakokouksessa "Uddannelse og menneskelige resourcer – levende skolesamfund."
- Vuorinen, R. 2006. Internet ohjauksessa vai ohjaus internetissä? Ohjaajien käsityksiä internetin merkityksestä työvälineenä. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto.
- Vuorinen, R. & Sampson, P. 2000. Ohjaus opintojen suunnittelun ja arvioinnin tukena – strategisia kysymyksiä. Teoksessa J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 2. Ohjauksen kentät. Jyväskylä: PS-Kustannus, 46–69.
- Woods, N. F. & Catanzaro, P. (toim.) 1988. Nursing Research: Theory and Practice. St. Louis, New York: C.V. Mosby Company.

LIITE 1

Lista raportissa mukana olevista tarkennetuista toimintasuunnitelmista (tarkistettu 4.12.2009)

<u>1a Eteläinen seutu</u>	<u>3 Läntinen seutu</u>
Yhteensä 13 hanketta (9 yksityistä, 1 kunta, 3 kaupunkia)	Yhteensä 12 hanketta (2 seutua, 4 kuntaa, 6 kaupunkia)
Joista raportissa mukana:	Joista raportissa mukana:
Apollon yhteiskoulu	Alavuden kaupunki
Espoon kaupunki	Isonkyrön kunta
Helsingin kaupunki	Jalasjärven kunta
Helsingin Rudolf Steiner -koulu	Järvi-Pohjanmaa (seutu)
Helsingin Saksalainen koulu	Kauhajoen kaupunki
Helsingin Suomalainen yhteiskoulu	Kauhavan kaupunki
Helsingin yhteislyseo	Kaustisen seutu (seutu)
Kulosaaren yhteiskoulu	Kokkolan kaupunki
Maunulan yhteiskoulu	Laihian kunta
Pohjois-Haagan yhteiskoulu	Seinäjoen kaupunki
Rudolf Steiner skolan i Helsingfors	Toholammin kunta
Vantaan kaupunki	Vaasan kaupunki
Vihdin kunta	
	<u>4 Keskinen seutu</u>
<u>1b Eteläinen seutu</u>	Yhteensä 9 hanketta (6 kuntaa, 3 kaupunkia)
Yhteensä 8 hanketta (6 kuntaa, 2 kaupunkia)	Joista raportissa mukana:
Joista raportissa mukana:	Hankasalmen kunta
Lohjan kaupunki	Jyväskylän kaupunki
Mäntsälän kunta	Keuruun kaupunki
Nummi-Pusulan kunta	Laukaan kunta
Nurmijärven kunta	Muuramen kunta
Porvoon kaupunki	Petäjäveden kunta
	Toivakan kunta
<u>2b Turun seutu</u>	Uuraisten kunta
Yhteensä 4 hanketta (2 yksityistä, 2 kaupunkia)	Äänekosken kaupunki
Joista raportissa mukana:	
Lausteen erityiskoulu, Satulavuoren koulu	<u>5a Kuopion seutu</u>
Raision kaupunki	Yhteensä 12 hanketta (1 seutu, 6 kuntaa, 5 kaupunkia)
Turun kaupunki	Joista raportissa mukana:
Turun kristillinen opisto	Iisalmen kaupunki
	Kiteen kaupunki
<u>2a Satakunnan seutu</u>	Kontiolahden kunta
Yhteensä 8 hanketta (2 yksityistä, 3 kuntaa, 3 kaupunkia)	Kuopion kaupunki
Joista raportissa mukana:	Lapinlahden kunta
Eurajoen kristillinen opisto	Leppävirta ja Varkaus (seutu)
Harjavallan kaupunki	Maaningan kunta
Karvian kunta	Nilsiän kaupunki
Kokemäen kaupunki	Rautalammin kunta
Luvian kunta	Suonenjoen kaupunki

Nakkilan kunta	Valtimon kunta
Porin kaupunki	Vesannon kunta
Porin kristillinen koulu	
5b Mikkelin seutu	9 Pirkanmaan seutu
Yhteensä 6 hanketta (5 kuntaa, 1 kaupunki)	Yhteensä 10 hanketta (1 yksityinen, 5 kuntaa, 3 kaupunkia, 1 seutu)
Joista raportissa mukana:	Joista raportissa mukana:
Hirvensalmen kunta	Lempäälän kunta
Mikkelin kaupunki	Nokian kaupunki
Mäntyharjun kunta	Juupajoki ja Orivesi (seutu)
Pertunmaan kunta	Pälkäneen kunta
Puumalan kunta	Sastamalan kaupunki
Ristiinan kunta	Tampereen kaupunki
	Ylöjärven kaupunki
5c Savonlinnan seutu	
Yhteensä 11 hanketta (1 yksityinen, 8 kuntaa, 2 kaupunkia)	10a Oulun seutu
Joista raportissa mukana:	Yhteensä 10 hanketta (9 kuntaa, 1 kaupunki)
Heinäveden kunta	Joista raportissa mukana:
Itä-Karjalan kansanopisto	Hailuodon kunta
Joroisten kunta	Haukiputaan kunta
Juvan kunta	Kempeleen kunta
Pieksämäen kaupunki	Kiimingin kunta
Rantasalmen kunta	Limingan kunta
Savonlinnan kaupunki	Lumijoen kunta
	Muhoksen kunta
6 Lapin seutu	Oulun kaupunki
Yhteensä 13 hanketta (9 kuntaa, 4 kaupunkia)	Oulunsalon kunta
Joista raportissa mukana:	Tyrvävän kunta
Inarin kunta	
Kemijärven kaupunki	10b Pohjois-Pohjanmaa
Kemin kaupunki	Yhteensä 4 hanketta (1 yksityinen, 2 kuntaa, 1 kaupunki)
Keminmaan kunta	Joista raportissa mukana:
Kuusamon kaupunki	Alavieskan kunta
Posion kunta	Nuorten ystävät ry
Sallan kunta	Raahen kaupunki
Tornion kaupunki	Siikajoen kunta
Ylitornion kunta	
	11 Hämeen seutu
8 Svenskspråkiga kommuner	Yhteensä 14 hanketta (2 yksityistä, 8 kuntaa, 4 kaupunkia)
Yhteensä 7 hanketta (1 yksityinen, 3 kuntaa, 3 kaupunkia)	Joista raportissa mukana:
Joista raportissa mukana:	Asikkalan kunta
Larsmo kommun	Hartolan kunta
Nykarleby stad	Heinolan kaupunki
Närpes stad	Hollolan kunta

Pedersöre kommun	Hämeenkosken kunta
Vasa stad	Hämeenlinnan kaupunki
Vörå-Maxmo kommun	Kärkölan kunta
	Lahden kansanopisto
7 Kymenlaakson seutu	Lahden kaupunki
Yhteensä 4 hanketta (= 1 seutu + 2 kuntaa + 1 kaupunki)	Lahden yhteiskoulu
Joista raportissa mukana:	Nastolan kunta
Iitin kunta	Orimattilan kaupunki
Kouvolan kaupunki	Padasjoen kunta
Miehikkälän ja Virolahden kunnat	Sysmän kunta
Savitaipaleen kunta	

LIITE 2

OTE PADASJOEN OHJAUSSUUNNITELMASTA: OPETUSTOIMEN SISÄINEN TYÖN- JA VASTUUNJAKO

Luokanopettajan / luokanvalvojan tehtävänä on

- yhteydenpito koteihin oppilasta koskeissa asioissa
- vanhempainvarttien ja / tai arviointikeskustelujen järjestäminen: läsnä voivat olla huoltajat ja / tai oppilas
- luokan vanhempainiltojen järjestäminen (7.-9. luokilla yhteistyössä rehtorin, opinto-ohjaajan ja muiden opettajien kanssa)
- luokan turvallisuudesta (ts. ryhmäytymisestä) huolehtiminen; 7-9-luokilla yhteistyössä saman luokka-asteen opettajien ja opinto-ohjaajan kanssa
- huolehtia uuden oppilaan liittymisestä ryhmään yhteistyössä kummi- / tukioppilaiden kanssa
- oppilaan persoonallisen kasvun, kehityksen ja osallisuuden tukeminen
- oppimis- ja / tai psykososiaalisten ongelmien ennaltaehkäiseminen ja niihin puuttuminen tarvittaessa

Kaikkien opettajien (luokan- ja aineenopettajien) tehtävänä on

- oppilaan oppimaan oppimisen taitojen ja oppimisen valmiuksien kehittäminen; 7-9-luokilla yhteistyössä opinto-ohjaajan ja muiden opettajien kanssa; tarvittaessa tukiope- tuksen tarjoaminen ja yhteistyö erityisopetuksen kanssa
- oppilaan persoonallisen kasvun, kehityksen ja osallisuuden tukeminen; ryhmäytymisen tukeminen
- huolehtia tiedonsiirrosta opettajien ja muun henkilökunnan kesken nivelkohdissa (koor- dinoidaan tarvittaessa oppilashuoltotyöryhmässä)
- tiedottaa oppilaalle ja huoltajille koulun työtavoista, valintamahdollisuuksista ja niiden merkityksestä oppilaan oppimiselle ja tulevaisuudelle (mm. avointen ovien päivät)
- selvittää oppilaalle ja huoltajille ohjauksen järjestämiseen, opiskeluun, oppilashuoltoon ja tukipalveluihin liittyvät koulukohtaiset asiat (koulutoimen yhteinen tiedote)
- järjestää huoltajille tilaisuuksia keskustella oppilaan opiskeluun liittyvistä asioista
- luoda ja ylläpitää turvallista ilmapiiriä luokassa; ryhmäytymisen edistäminen

Opinto-ohjaajan tehtävänä on edellisen kohdan lisäksi

- edistää koulutyön tuloksellisuutta, lisätä hyvinvointia koulussa ja ehkäistä syrjäytymistä
- tukea oppilaan kasvua ja kehitystä siten, että oppilaan sosiaaliset ja opiskeluvalmiudet paranevat
- kasvattaa oppilaiden itsetuntemusta ja ryhmään kuulumista ryhmädynaamisoin keinoin
- tukea uuden oppilaan turvallista liittymistä uuteen ryhmään
- järjestää oppilaille työelämään tutustumista yhteistyössä oppilaiden kanssa
- antaa tukea opettajille ryhmädynamiikkaan liittyvissä asioissa
- tukea ja ohjata oppilasta jatko-opintoihin ja uranvalintaan liittyvissä asioissa
- keskustella oppilaiden ja vanhempien kanssa koulunkäyntiin ja jatko-opintoihin liittyvistä asioista
- vanhempainiltojen suunnitteleminen ja toteuttaminen yhteistyössä rehtorin ja opettajien kanssa (mm. kouluun tutustumiset, valinnaisillat, yhteishaku ja jatko-opinnot)

Rehtorin tehtävänä on

- luoda oppilaille ja henkilökunnalle turvalliset olosuhteet
- käyttää rehtorin oikeutta päätösten teossa
- vastata koulun yleisistä tiedotteista ja muusta virallisesta tiedottamisesta
- uusien opettajien kouluun perehdyttäminen

Erityisasiantuntijoiden tehtävänä on

- katso kohdat oppilashuolto, erityisopetus (koteihin jaetaan erillinen tiedote)

Sivistystoimen tehtävänä on

- koulutoimen yhteinen tiedote koteihin, jossa kerrotaan mm. koulun ja kodin yhteistyömuo- doista ja oppilashuollosta